

**Taustaselvitys
yksityisen sektorin
kumppanuuksista
kehitysyhteistyössä**

Tilaaaja: Fingo – Suomalaiset kehitysjärjestöt

Kirjoittajat: Ulla Roiha (4FRONT) ja Helka Lamminkoski (4FRONT)

Ulkoasu: Days Agency

Helmikuu 2021

4FRONT Oy on yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointiin ja kehittämiseen keskittynyt asiantuntijayritys. 4FRONTin palvelut liittyvät erityisesti kestävään kasvuun sekä talouden ja yhteiskunnan uudistumiseen liittyviin kysymyksiin. (www.4front.fi)

Ulla Roiha toimii seniorikonsulttina 4FRONTissa, jossa hän on toteuttanut erityisesti erilaisia kestävään kehitykseen liittyviä toimeksiantoja. Aiemmin Ulla on toiminut yritysvastuun ja kansainvälisen liiketoiminnan kehittämisen tehtävissä, minkä lisäksi hän on mm. tutkinut suomalaisyritysten osallistumista kehitysyhteistyöhön.

Helka Lamminkoski toimii 4FRONTissa konsulttina ja on osallistunut useisiin arviointi- ja selvityshankkeisiin. Hänellä on maisterintutkinto rauhan ja konfliktitutkimuksesta ja aiempaa työkokemusta myös julkiselta sektorilta ja kehitysyhteistyöjärjestöistä.

fingo 4FRONT

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Taustaa: yksityisen sektorin merkitys kehitysyhteistyössä	5
Kansalaisyhteiskunnan merkitys kehitysyhteistyössä ja yksityisen sektorin kumppanuuksissa	8
Yritysten vastuullinen toiminta	10
Vastuullisen liiketoiminnan kansainväliset periaatteet	10
3. Suomen tilannekuva: yksityisen sektorin kumppanuudet kehitysyhteistyössä	11
4. Kansainvälinen tarkastelu: lähestymistavat ja strategiat verrokkimaissa	17
5. Johtopäätökset	21
6. Lähteet	24

1. Johdanto

KEHITYSMAIDEN TALOUDEN perustan vahvistamiseen liittyy olennaisena osana myös yksityisen sektorin kehittäminen ja yksityisen sektorin kehitysyhteistyö. Yksityinen sektorin kehitysyhteistyöstä puhuttaessa ei kuitenkaan aina ole selvää, mihin yksityisellä sektorilla viitataan ja mikä yksityisen sektorin rooli kehitysyhteistyössä on. Ensinnäkin **yksityinen sektori voi olla kehitysyhteistyössä kohde**. Tässä tapauksessa kyse on kehitysmaiden yksityisen sektorin kehittämisestä ja vahvistamisesta, johon viitataan englanninkielisellä käsitteellä ”private sector development”. Toiseksi **yksityinen sektori voi olla kehitysyhteistyön toteuttaja tai kumppani** (englanniksi ”private sector engagement for development”). Tällöin kyseessä on kansainvälisten, esimerkiksi suomalaisten yritysten kehitysmaissa tapahtuva toiminta, jolla tavoitellaan sellaisia positiivisia kehitysvaikutuksia, jotka ylittävät yksityisen sektorin tuottamat perinteiset vaikutukset kuten talouskasvun.¹ Etenkin jälkimmäisen merkitys on kehitysyhteistyössä kasvanut niin kansainvälisesti kuin Suomessa.

Tässä selvityksessä keskitytään yksityisen sektorin rooliin toteuttajana ja kumppanina kehitysyhteistyössä ja kehityspolitiikan tavoitteiden saavuttamisessa. Kun selvityksessä puhutaan yksityisen sektorin kumppanuuksista, viitataan ”private sector engagement”-lähestymistapaan eli tarkoitetaan erilaisia toimintamuotoja, joilla suomalainen yksityinen sektori tulee mukaan kehitysyhteistyöhön.

Tavoitteena on Fingon toimeksiannosta tarjota **tiivis taustoittava yhteenveto yksityisen sektorin kumppanuuksista kehitysyhteistyössä ja näitä kumppanuuksia**

koskevista viimeaikaisesta kansainvälisestä kehityskulusta sekä lähestymistavoista ja organoisoinnista Suomessa ja valituissa verrokkimaissa. Selvitys ei kata muita kehitysyhteistyön muotoja, joilla pyritään vahvistamaan kehitysmaiden talouksia, vaan niitä käsitellään vain siltä osin kuin niihin liittyy suomalaisten yritysten osallistuminen.

Tiivis taustaselvitys on toteutettu täysin kirjoituspöytätyönä. Selvityksessä on hyödynnetty aiheesta aiemmin tehtyjä kansallisia ja kansainvälisiä tutkimuksia, selvityksiä ja arviointeja sekä toimijoiden, erityisesti ulkoministeriön, julkisista lähteistä löytyviä aineistoja. Lisäksi kansainvälisessä verrokkitarkastelussa on käytetty kansainvälisten toimijoiden verkkosivuja sekä niiltä löytyviä strategia- ja muita dokumentteja. Selvityksessä ei ole kyse arvioinnista eikä se ole laaja kirjallisuuskatsaus aiheeseen. Globaalin taustakatsauksen, Suomen tilannekuvan sekä verrokkitarkastelun kautta pyritään myös muodostamaan ymmärrys Suomen yksityisen sektorin kumppanuuksia koskevan lähestymistavan vahvuuksista ja kehityskohteista.

Taustaselvityksessä on viisi lukua. Johdannon jälkeen luku kaksi tarjoaa lyhyen taustakatsauksen yksityisen sektorin kumppanuuksiin, niiden rooliin ja erilaisiin toimintamuotoihin. Luvussa kolme esitellään Suomen tilannekuva ja kuvataan muun muassa yksityisen sektorin kumppanuuksien kannalta merkitykselliset kansalliset politiikat ja toimijat. Luvussa neljä on tiivis kansainvälinen verrokkitarkastelu muiden maiden yksityisen sektorin kumppanuuksien lähestymistavoista ja linjauksista. Lukuun viisi on koottu johtopäätökset keskittyen Suomen lähestymistavan vahvuuksiin ja kehityskohteisiin.

¹ Ks. esim. Di Bella, J., Grant, A., Kindornay, S., & Tissot, S. (2013); Roiha, U. (2017)

2. Taustaa: yksityisen sektorin merkitys kehitysyhteistyössä

Yksityinen sektori tarvitaan mukaan kehitysyhteistyöhön

Kehitysmaiden yksityinen sektori on ollut kehitysyhteistyön kohde jo pitkään. Sen sijaan **kansallisen ja kansainvälisen yksityisen sektorin merkitys kehitysyhteistyön aktiivisena kumppanina ja toteuttajana on korostunut vasta muutaman viime vuosikymmenen aikana**. Virallisesti yksityinen sektori otettiin mukaan kehystoimijaksi julkisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan rinnalle kymmenen vuotta sitten vuonna 2011, kun Busanin avun tuloksellisuutta käsittelevässä korkean tason foorumissa päätettiin mahdollistaa yksityisen sektorin osallistuminen politiikkojen ja strategioiden suunnitteluun ja toteuttamiseen kestävä kasvun edistämiseksi ja köyhyyden vähentämiseksi. Seuraavina vuosina yksityinen sektori oli tiiviisti mukana kestävä kehityksen Agenda 2030 toimintaohjelman ja kestävä kehityksen tavoitteiden (Sustainable Development Goals, SDG:t) laatimisessa. Yksityisellä sektorilla on myös merkittävä rooli kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa julkisten toimijoiden ja kansalaisyhteiskunnan rinnalla.²

Kestävä kehityksen rahoitustarpeet ja kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi vaadittavat investoinnit ovat yksi keskeinen syy sille, miksi yksityinen sektori tarvitaan mukaan kehitysyhteistyöhön. Yksiselitteistä lukua vaadittavista investoinneista on vaikea antaa, mutta eri tahot ovat esittäneet tarpeesta omia arvioitaan. Sustainable Development Solutions Network (SDSN) esimerkiksi arvioi vuonna 2015, että SDG-tavoitteiden saavuttaminen edellyttäisi globaalisti vuosittain 2400 miljardin dollarin vuosittaisia lisäinvestointeja. Näistä SDG-investoinneista noin 1400 miljardia dollaria tarvitaan matalan ja alemman keskitulon maaissa.³ OECD:n alaisen kehitysapukomitean (Development Assistance Committee, DAC) jäsenten antama julkinen kehitysapu taas oli ainoastaan noin 153 miljardia euroa vuonna 2019.⁴

Rahoitus ei kuitenkaan ole ainut syy sille, että yksityinen sektori halutaan mukaan kumppaniksi kehitysyhteistyöhön. Kasvavan kiinnostuksen taustalla on myös käsitys siitä, että **monimutkaiset ympäristö-, sosiaaliset- ja yhteiskunnalliset ongelmat voidaan ratkaista paremmin yhteistyön avulla sekä ajatukset yksityisen sektorin merkityksestä työpaikkojen ja toimeentulon synnyttäjänä, yksityisen sektorin teknologioista ja innovatiivisuudesta sekä tehokkuudesta** myös köyhyyden vähentäjänä. Kehitystavoitteiden rinnalla yksityisen sektorin mukaan tuloa ohjaavat merkittävästi myös **kaupalliset intressit**.⁵

Edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja yksityisen sektorin saamiseksi mukaan kehitysyhteistyöhön julkiset kehitysrahoittajat ovat ottaneet käyttöön erilaisia yksityiselle sektorille suunnattuja toimintamuotoja ja instrumentteja, joita käsitellään tarkemmin myöhemmin tässä selvityksessä.

Kaupapolitiittisia tavoitteita tukevia kaupallisia ja kehityspolitiikan tavoitteita tukevia kehitykseen suuntautuneita julkisia instrumentteja on tarkasteltu muun muassa kehityspolitiikkaan keskittyvän ajatushautomon **ECDPM:n julkaisemassa selvityksessä**⁶. ECDPM:n selvitys osoitti, että yksiselitteisen rajan vetäminen kaupallisten ja kehitykseen suuntautuneiden instrumenttien välille on hankalaa, ja myös kaupallisia instrumentteja voidaan käyttää kestävä kehityksen edistämiseen. Yhteisinä nimittäjinä molemmissa on kaupallisia ja kehityshyötyjä tuottaviin investointeihin liittyvien vastuiden, kustannusten ja/tai riskien jakaminen. Keskeisenä erona näiden välillä on se, että kehitykseen suunnattuihin instrumentteihin sisältyy velvollisuus osoittaa panos kestäväan kehitykseen, kun taas kaupallisesti suuntautuneemmissa instrumenteissa edellytetään sen todentamista, etteivät rahoitetut hankkeet aiheuta merkittävää haittaa ihmisille tai ympäristölle. Kehitykseen suunnattujen ja kaupallisten instrumenttien välillä on kuitenkin synergioita ja kaupallisten instrumenttien valjastamisessa tukemaan kehitystavoitteita on hyödyntämätöntä potentiaalia.⁷

2 Ks. esim. Scheyvens, R., Banks, G., & Hughes, E. (2016); Vaes S. & Huyese, H. (2015)

3 Schmidt-Traub, G. (2015)

4 OECD, [Official Development Assistance](#)

5 Ks. esim. Blowfield, M., & Dolan, C. S. (2014); Große-Puppenthal, S., Byiers, B. & Bilal, S. (2016); Vaes S. & Huyese, H. (2015)

6 Große-Puppenthal, S. et al. (2016)

7 Große-Puppenthal, S. et al. (2016)

Yksityinen sektori tukemaan kehityspolitiikan tavoitteita ja periaatteita?

Keskeisin kehityspolitiikan ja kehitysyhteistyön päämäärä Suomessa ja muualla maailmassa on köyhyyden ja eriarvoisuuden poistaminen.

Tavoitteiden lisäksi kehitysyhteistyötä ohjaavat globaalilla tasolla **tehokkaan kehitysyhteistyön neljä periaatetta**, joista sovittiin Busanin korkean tason foorumissa 2011. Nämä periaatteet ovat 1) kumppanimaiden omistajuus, 2) keskittyminen tuloksiin, 3) inklusiiviset kumppanuudet sekä 4) avoimuus ja vastuullisuus.⁸

Kumppanimaiden omistajuus viittaa maiden aktiiviseen rooliin toimijana, minkä lisäksi kehitysyhteistyön tulee perustua kumppanimaiden tarpeisiin. Keskittyminen tuloksiin tarkoittaa sellaisten toimien toteuttamista, jotka tukevat kumppanimaiden prioriteetteja ja joilla saadaan aikaan kestävää vaikuttavuutta. Inklusiiviset kumppanuudet taas viittaavat monitoimijayhteistyöhön sekä avoimeen vuorovaikutukseen, kunnioitukseen ja vastavuoroiseen oppimiseen.

Kehitysyhteistyöhön kuuluu myös **ihmisoikeusperusteisuus**. Ihmisoikeusperustainen lähestymistapa tarkoittaa paitsi ihmisoikeuksien pitämistä kehitysyhteistyön tavoitteenasettelun lähtökohtana myös ihmisoikeuksien johdonmukaista sisällyttämistä kehitysyhteistyöhön ja sen prosesseihin.⁹

Tehokkaan kehitysyhteistyön periaatteita mukaillen on laadittu myös **kansainväliset periaatteet yksityisen sektorin kumppanuuksiin kehitysyhteistyössä**. Nämä niin kutsutut Kampalan periaatteet julkaistiin vuonna 2019, ja ne ovat 1) inklusiivinen kumppanimaiden omistajuus, 2) tulokset ja kohdennettu vaikuttavuus, 3) inklusiiviset kumppanuudet, 4) avoimuus ja vastuullisuus sekä 5) leave no one behind -periaate. Viimeinen periaate viittaa erityisesti sellaisten riskien tunnistamiseen, jakamiseen ja vähentämiseen, joita liittyy kaikkein heikoimmassa asemassa olevien aseman parantamiseen yksityisen sektorin kumppanuuksien kautta. Lisäksi periaatteeseen kuuluu sen arviointi, missä määrin toivotut kehitysvaikutukset voidaan saavuttaa yksityisen sektorin kumppanuuksien ja ratkaisujen kautta.¹⁰

Aiempien tutkimusten tulokset viittaavat siihen, että yritykset ovat yhä kiinnostuneempia kehitysyhteistyöstä ja kestävästä kehityksestä¹¹, ja näyttää siltä, että yksityi-

sen sektorin laajentuminen kehitysmaihin lisää entisestään liiketoiminnan ja kehityksen agendojen yhdistymistä.¹² Suomessa esimerkiksi Elinkeinoelämän keskusliitto EK julkaisi vuonna 2020 dokumentin *Afriikka-politiikan uusi aika - kuinka moninkertaistamme kaupan ja kehitysvaikutukset?*¹³ Myös kestävä liiketoiminnan ja yritysvastuun valtavirtaistuminen osaltaan myötävaikuttavat liike-elämän ja kehityksen agendojen yhdistymiseen. Vastuullisuus on suomalaisille yrityksille hyvin olennaista, ja 85 prosenttia suurista ja keskisuurista yrityksistä sanoo strategioihinsa sisältyvän kestävyteen liittyviä tavoitteita.¹⁴ Saumatonta agendojen yhdistyminen ei kuitenkaan ole.

Vuonna 2017 tehty tutkimus suomalaisten pienten ja keskisuurten yritysten (pk-yritysten) osallistumisesta kehitysyhteistyöhön esimerkiksi osoittaa, että yritykset eivät pidä itseään kehitysyhteistyötoimijoina, vaikka niiden hankkeissa on hyödynnetty kehitysyhteistyövaroja. Toiseksi yritysten hankkeet myös harvoin suuntautuvat vähiten kehittyneisiin maihin tai heikoimmassa asemassa oleviin ryhmiin. Kolmanneksi vaikuttavuuden osoittaminen on haastavaa ja neljänneksi kannattavan liiketoiminnan ja kehitystavoitteiden, erityisesti köyhyyden vähentämisen, yhteensovittaminen on hankalaa.¹⁵

Haasteita on tunnistettu myös kansainvälisissä selvityksissä. Haasteet liittyvät esimerkiksi yritysten kelpoisuusvaatimuksiin ja kriteereihin, vaikuttavuuden osoittamiseen, lisäisyyteen, ja tukimuotojen tarkoitukseen: käytetäänkö rahoitusta ensisijaisesti yksityisen sektorin haasteiden vai kehityshaasteiden ratkaisemiseen.¹⁶ Vastaavia havaintoja on tehty myös viimeaikaisista kansallisista arvioinneista, joita käsitellään tarkemmin luvussa neljä.¹⁷

Myös OECD peräänkuuluttaa kehitysyhteistyön periaatteiden vahvempaa sisällyttämistä yksityisen sektorin kehitysyhteistyön strategioihin ja toimintamuotoihin sekä sen varmistamista, ettei yksityisen sektorin toimintamuodoista aiheudu haittaa ja että ne tuovat positiivista kehitysvaikutuksia.¹⁸

Yksityisen sektorin kehitysyhteistyön monet muodot

Yksityisen sektorin kumppanuuksiin kuuluu erilaisia toimintamuotoja. Näistä toimintamuodoista on tehty erilaisia luokitteluja ja kategorisointeja.

8 OECD, *Busan Partnership for Effective Development Cooperation*

9 Ulkoministeriö (2015)

10 Global Partnership for Effective Development Cooperation (2019)

11 Ks. esim. Blowfield & Dolan (2014); Lucci, P. (2015); WBCSD. (2016); Halme, K. et al. (2019).

12 Lucci, P. (2015)

13 Elinkeinoelämän keskusliitto (2020)

14 FIBS (2019)

15 Roiha, U. (2017)

16 Esim. Große-Puppenthal, S. et al. (2016)

17 Esim. Halme, K. et al. (2019)

18 OECD (2015)

Yksityisen sektorin kumppanuutta voidaan ensinnäkin ajatella jatkumona, jossa kumppanuus ja yksityisen sektorin rooli vaihe vaiheelta vahvistuvat. Jatkumon toisessa päässä kyse ei ole varsinaisesta kumppanuudesta vaan pikemminkin tiedonjakamisesta, jossa yksityisen sektori on tiedottamisen kohde. Tiedottamisesta yhteistyö voi syventyä dialogiin ja "aitoon" yhteistyöhön rahoituksen ja osaamisen yhdistämisestä yhteiseen ratkaisujen etsimiseen ja innovaatioihin. Jatkumon toisessa päässä taas yksityinen sektori voi olla niin vahvassa roolissa, että päätösvalta on käytännössä sillä.¹⁹

Toimintamuotoja voidaan myös tarkastella rahoituksen näkökulmasta ja jakaa yksityisen sektorin kumppanuus kehitysyhteistyössä kahteen kategoriaan, jotka ovat 1) **yksityisen sektorin kehitysrahoitus** eli ODA-rahoituksen käyttäminen yksityisen rahoituksen vivuttamiseksi, sekä 2) **yksityisen sektorin investoinnit kehitykseen** eli ODA-rahoituksen turvin rakennetut kumppanuudet yksityisen sektorin kanssa, joiden avulla pyritään lisäämään yksityisiä kehitystä edistäviä investointeja.

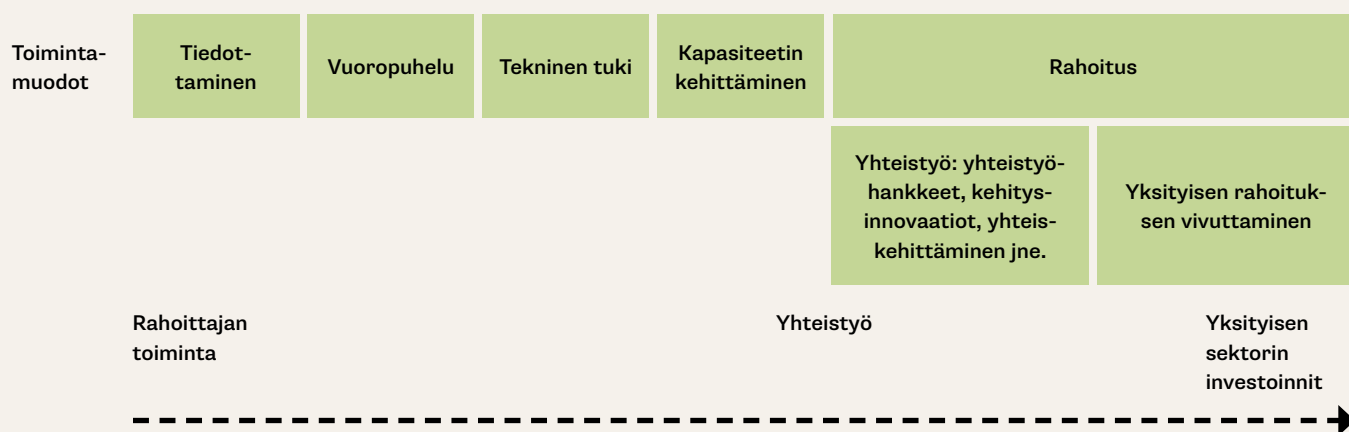
Kategorisointia voidaan myös tarkentaa. Esimerkiksi **OECD on ryhmitellyt yksityisen sektorin kumppanuudet viiteen strategiaan**, joita ovat 1) **tiedottaminen** (tiedon jakaminen kehitysyhteistyön mahdollisuuksista ja keinoista esimerkiksi erilaisissa tilaisuuksissa), 2) **vuoropuhelu** (esim. yhteisten tavoitteiden asettaminen, liike-toimintatapojen kehittäminen mm. verkostojen tai pyöreiden pöytien keskustelujen kautta), 3) **tekninen tuki** (hankkeiden toteutuksen tukeminen neuvonnan kautta), 4) **kapasiteetin kehittäminen** (yksityisen sektorin osaamisen ja kehitystä edistävien toimintamallien kehittäminen esim. koulutuksen kautta) ja 5) **rahoitus**.²⁰

OECD:n strategiassa rahoitus on laaja kokonaisuus, joka kattaa alleen paitsi yksityisen rahoituksen vivuttamisen myös kehitysinnovaatioiden testaamisen ja skaa-laamisen, positiivisia kehitysvaikutuksia synnyttävän, vastuullisen liiketoiminnan levittämisen sekä yksityisen sektorin osaamisen ja ratkaisujen valjastamisen kehityksen edistämiseen ODA-rahoituksen turvin.²¹ Tomintamuotoja ja rahoittajan sekä yksityisen sektorin roolia on havainnollistettu kuviossa 1.

Vaikka liiketoiminnallisten ja kehitystavoitteiden yhteensovittamisessa on tunnistettu olevan haasteita, ovat **liiketoiminnallinen intressi ja kannattava liiketoiminta** kuitenkin edellytys kehitysyhteistyötoimijuudelle, sillä julkista ODA-rahoitusta ei ole tarkoituksenmukaista hukata kannattamattomiin projekteihin. Lisäksi OECD on todennut, että toimintamuodoissa tulee huomioida erilaisten yksityisen sektorin toimijoiden (kuten pk-yritykset) osaaminen ja tarpeet.²²

ODA-rahoituksella toteutettavissa yksityisen sektorin hankkeissa tulisi varmistua siitä, että **kumppanimaat otetaan mukaan maakohtaiseen toimintaan**, erityisesti tarjoamaan näkökulmia ja suuntaa hankkeille. Mukaan ottaminen on keskeistä hankkeiden hyväksyttävyyden ja omistajuuden varmistamiseksi sekä toimintamallien skaa-laamisen ja systeemisen muutoksen aikaansaamiseksi.²³

OECD:n kehitysyhteistyön yksityisen sektorin vertaisarvioinnin tulosten perusteella toteutettu ns. **työkalupakki yksityisen sektorin kumppanuuksiin** myös osoitti, että on **tärkeää kunnioittaa kansalaisyhteiskunnan roolia**, ja varmistaa, että etenkin vuoropuhelussa ja rahoituksessa huomioidaan myös kansalaisyhteiskunta ja mahdollistetaan sen osallistuminen kehityshaasteiden ratkaisemiseen julkisen ja yksityisen sektorin rinnalla.²⁴

Kuvio 1. Yksityisen sektorin kumppanuuksien toimintamuodot OECD:n kategorisointia mukailien

19 Große-Puppenthal, S. et al. (2016)

20 OECD (2015)

21 OECD (2015)

22 OECD (2015)

23 OECD (2015)

24 OECD (2015)

Kansalaisyhteiskunnan merkitys kehitysyhteistyössä ja yksityisen sektorin kumppanuuksissa

Agenda 2030 painottaa kansalaisyhteiskunnan merkitystä kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Myös OECD on korostanut kansalaisyhteiskunnan roolia kehitysyhteistyössä, sekä itsenäisinä kehitysyhteistyötoimijoina että OECD DAC -jäsenmaiden kehitysyhteistyön kumppaneina. Kansalaisyhteiskunnalla on merkittävä rooli köyhyyden vähentämisessä, demokraattisen kehityksen edistämässä sekä ihmisoikeuksien toteuttamisessa. **Kansalaisjärjestöt erottuvat muista kehitysyhteistyötoimijoista mahdollisuudellaan saavuttaa, voimaannuttaa, edustaa ja puolustaa heikommassa asemassa olevia ihmisiä ja yhteisöjä sekä kehittää sosiaalisia innovaatioita.**²⁵

Kansalaisyhteiskunta on merkityksellinen myös yksityisen sektorin kumppanuuksissa. Kansalaisyhteiskunnan toimijoilla on merkittävää asiantuntemusta, ne nostavat esiin tärkeitä epäkohtia ja voivat toimia tasavertaisina kumppaneina yksityisen sektorin kanssa kehitysyhteistyöhankkeissa. OECD:n yksityisen sektorin vertaisarvioinnin mukaan avunantajamailla on käytössään erilaisia toimintamuotoja kansalaisyhteiskunnan sisällyttämiseksi yksityisen sektorin kumppanuuksiin. Esimerkkejä näistä ovat vuoropuhelu, kansalaisyhteiskunnan yritysyrityshankkeiden rahoittaminen sekä yksityisen sektorin epäkohtia esiintuovan ns. watchdog-toiminnan tukeminen.²⁶

Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kansainvälinen allianssi CIVICUS nosti yksityissektorin vuosittain julkaistavan *State of Civil Society* -raportin teemaksi vuonna 2017. [State of Civil Society 2017](#) -raportti kuvaa kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin muuttuvaa suhdetta ja kansalaisyhteiskunnan mahdollisuuksia vastata yksityisen sektorin kasvavaan valtaan kehitysyhteistyössä kuin muillakin yhteiskunnan osa-alueilla. Raportin mukaan keskeisiä muuttuvan kehitysyhteistyön riskejä kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta ovat mm. kansalaisyhteiskunnan jääminen päätöksenteon ulkopuolelle, lisääntynyt kilpailu resursseista, rahoituksen väheneminen sekä ylipäänsä kansalaisyhteiskunnan roolin pieneneminen. Riskinä nähdään myös kehitysmaiden paikallisen kansalaisyhteiskunnan heikkeneminen, mikäli yrityksillä ei ole samanlaista kiinnostusta tai mahdollisuutta ottaa hankkeisiinsa mukaan paikallisia kansalaisyhteiskunnan toimijoita kuin järjestöillä.²⁷

Raportti esittää myös kansalaisyhteiskunnan osaamisesta ja vahvuuksista kumpuavia mahdollisuuksia kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin yhteistyössä, kuten osaamisen yhdistäminen sekä yhteiset hankkeet ja kumppanuudet. Lisäksi kansalaisyhteiskunta voi olla merkittävä toimija yritysten toiminnan ja yritys vastuun kehittämistä ja nostaa esiin paitsi epäkohtia myös hyviä käytäntöjä. Viimeaikaisia esimerkkejä tällaisesta toiminnasta ovat erilaiset yritysten vertailut eli benchmarkit. Globaaliyritysten ihmisoikeusten kunnioittamista kuvaavan Corporate Human Rights Benchmark -vertailun (CHRB)²⁸ ja sen metodologian taustalla on sekä ihmisoikeusjärjestöjä että sijoittajia. Suomessa taas Eettisen kaupan puolesta ry on tehnyt *Rank a brand* -selvityksen vaatealan yritysten vastuullisuudesta.²⁹ Kansalaisyhteiskunta on merkityksellinen myös vaikuttamis- ja kampanjatoimijana, jolloin se voi myötävaikuttaa lainsäädäntöön. Esimerkiksi Suomessa kansalaisyhteiskunta käynnisti *Ykkösketjuun* -kampanjan³⁰ kansallisesta yritys vastuulaista, johon lähti mukaan myös monia nimekkäitä suomalaisia yrityksiä, ja jonka pohjalta hallitusohjelmaan tehtiin kirjaus yritys vastuulain mahdollisuuksien kartoittamisesta.

Yhteenvetona State of Civil Society 2017 -raportti toteaa, että kansalaisjärjestöjen tulee pyrkiä yhteistyöhön yritysten kanssa silloin, kun tavoitteet ovat riittävän yhteneväiset. Toisaalta kansalaisyhteiskuntien ääntä tarvitaan voimakkaasti myös liike-elämän epäkohtien esiinnostamiseen ja kehittämiseen.³¹

25 OECD, [Civil Society Engagement in Development Cooperation](#)

26 OECD (2015)

27 CIVICUS (2017)

28 [Corporate Human Rights Benchmark](#)

29 Eettisen kaupan puolesta ry, [Ränkkää brändi - Rank a brand](#).

30 Finnwatch, [Yritysvastuulaki](#)

31 CIVICUS (2017)

Yksityisen sektorin kumppanuuksien käytännön toimintamalleihin lukeutuvat **myös julkisen sektorin, yksityisen sektorin, kansalaisyhteiskunnan ja/tai tutkimusorganisaation yhdistävät PPP-kumppanuudet (public-private partnership)**. SDG-tavoitteiden myötä ja kumppanuuksia peräänkuuluttavan tavoitteen 17 myötä tarve kumppanuuksille on edelleen kasvanut. PPP-kumppanuuksien rinnalla yhteistyö kansalaisyhteiskunnan kanssa on myös mahdollinen keino yrityksille vahvistaa positiivisia kehitysvaikutuksia. Yritysten ja kansalaisjärjestöjen yhteistyö saa monia muotoja hyväntekeväisyydestä kumppanuuksiin, jossa ratkotaan yhdessä kehityshaasteita. Vaikka erityisesti suuremmat yritykset enenevässä määrin tunnistavat järjestöt potentiaalisiksi kumppaneiksi ja myös sopimusperusteinen yhteistyö on lisääntynyt, ei yhteistyö ole vielä valtavirtaa. Suomalaisten järjestöjen näkökulmasta yhteistyösuhteiden rakentumista hankaloittavat esimerkiksi kohtaanto-ongelmat, toimintakulttuurien erot, aika-pula sekä rahoitukselliset haasteet.³² Yksityisellä puolella erityisesti pienten ja keski suurten yritysten on edelleen hankala nähdä kumppanuuksia järjestöjen kanssa.³³

Kehitysvaikutuksia edistävä liiketoiminta

Kehitystä edistävä liiketoiminta kiinnostaa myös yrityksiä, ja kestävä liiketoiminnan sekä yritysvastuun valtavirtaistuminen on entisestään vahvistanut kehityspoliittikan ja yksityisen sektorin välistä rajapintaa, vaikka, kuten aiemmin todettiin, agendojen yhdistyminen ei saumatonta olekaan.

Yritysvastuulla on monta liittymäpintaa kehitysyhteistyöhön. Ensinnäkin rahoittajat voivat esimerkiksi vuoropuhelun ja yksityisen sektorin kapasiteetin kehittämisen kautta vahvistaa yksityisen sektorin vastuullisuutta kuten ihmisoikeuksien kunnioittamista, verovastuullisuutta, tai ympäristövastuuta. Toiseksi vastuullisuuden tulisi olla yksityisen sektorin ODA-rahoituksen, ja kaiken julkisen rahoituksen, perusedellytys eli rahoittajien pitäisi ESG-analyysin (E=environmental, ympäristövastuu S=social, sosiaalinen vastuu, G=governance, hyvään hallintotapaan liittyvät kysymykset) kautta pyrkiä siihen, ettei julkista rahoitusta myönnetä yrityksiin tai hankkeisiin, jotka ovat esimerkiksi kansainvälisten ilmastotavoitteiden vastaisia tai joihin sisältyy merkittäviä ihmisoikeusriskejä.

Kansanvälisellä tasolla kestävyyskriteerejä ollaankin sisällyttämässä vahvasti kaikkeen julkiseen rahoitukseen. Esimerkiksi EU:n jäsenvaltioiden yhdessä omistama Euroopan Investointipankki (EIB) on linjannut, että

EIB-ryhmän rahoituksesta 50 prosenttia kanavoidaan ilmasto- ja ympäristötavoitteita tukeviin hankkeisiin vuodesta 2025 alkaen ja lisäksi kaiken EIB:n vuoden 2020 jälkeen kanavoitavan rahoituksen tulee olla linjassa Pariisin ilmastopöytäkirjan periaatteiden ja tavoitteiden kanssa³⁴.

Negatiivisten vaikutusten välttäminen ei kuitenkaan ole riittävä peruste ODA-rahoitukselle vaan ODA-rahoituksella toteutettavien yksityisen sektorin hankkeiden tulisi saada aikaan myös positiivisia kehitysvaikutuksia. Kaikki positiivisia kehitysvaikutuksia edistävät yritykset eivät kuitenkaan ole kehitysyhteistyötoimijoita, vaan kehitysyhteistyötoimijoiksi katsotaan vain sellaiset yritykset, joiden kautta kanavoidaan kehitysyhteistyörahoitusta, ja joiden toimintaan siten liittyy myös kehityspoliittisten tavoitteiden seurannan ja arvioitavuuden tarve.

Innovaatiot ovat merkittävässä asemassa kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. (Kehitys)innovaatioilla voidaan ratkoa esimerkiksi terveyteen, koulutukseen, sosiaalipalveluihin, veteen, energiaan ja ilmastoon liittyviä monimutkaisia kysymyksiä, ja niiden avulla voidaan edesauttaa myös ihmisoikeuksien kunnioittamista. Kansainvälisten kehitysinnovaatioiden allianssi IDIA määrittelee kehitysinnovaation seuraavasti: *”uusi ratkaisu, jonka avulla kiihdytetään positiivista vaikuttavuutta. Innovaatio voi syntyä tieteen ja teknologisen kehityksen kautta, se voi koskea parempia työskentelytapoja uusien ja monimuotoisten kumppaneiden kanssa tai uusia liiketoimintamalleja tai -periaatteita, luovia rahoitusmekanismeja tai uraauurtavia parannuksia tuotteiden ja palveluiden jakelukanaviin”*.³⁵

Myös **jaetun arvon luominen** (creating shared value, CSV) ja **inklusiivinen liiketoiminta** ovat esimerkkejä lähestymistavoista, joiden avulla yritykset voivat liiketoimintansa kautta samalla positiivisia kehitysvaikutuksia. Jaetun arvon luominen perustuu ajatukseen, että keskittymällä lyhyen aikavälin taloudellisen suorituskyvyn optimointiin yritykset jättävät huomiotta yhteiskuntien suurimmat tarpeet sekä pitkäaikaisen menestyksen edellytykset. Jaetun arvon luomisen mallissa yritykset tuottavat paitsi taloudellista hyötyä myös yhteiskunnallista lisäarvoa yhteiskunnallisiin haasteisiin vastaamalla.³⁶ Inklusiivinen liiketoiminta taas kannustaa yksityisen sektorin toimijoita kehittämään toimintamalleja, jotka sisällyttävät pienituloisia yhteisöjä yritysten arvoketjuihin kuluttajina, kauppiaina, tavarantoimittajina tai jakelijoina. Inklusiiviset liiketoimintamallit ovat osa ydinliiketoimintaa, kaupallisesti kannattavia ja monistettavissa.³⁷ **Yhteiskehittämisellä** puolestaan viitataan tuotteiden, palveluiden tai liiketoiminnan kehittämiseen yhdessä sen mahdollisten tulevien käyttäjien kanssa.

32 Hakkarainen, M. (2017)

33 Esim. Roiha U. (2017)

34 EIB (2020)

35 [International Development Innovation Alliance](#)

36 Porter & Kramer (2011)

37 International Finance Corporation IFC, [IFC work on Inclusive Business](#).

Yritysten vastuullinen toiminta

Yritysvastuulla tarkoitetaan yritysten vastuuta toimintansa yhteiskunnallisista vaikutuksista. Sen tavoitteena on maksimoida omistajien/osakkeenomistajien ja muiden sidosryhmien sekä laajasti ottaen koko yhteiskunnan saama lisäarvo ja tunnistaa, ehkäistä ennalta ja lieventää yritysten mahdollisesti aiheuttamia haittavaikutuksia. Lisäksi vastuullisesti toimivalla yrityksellä on käytössään prosessi, jolla integroidaan yhteiskuntaan, ympäristöön, ihmisoikeuksiin, eettisiin kysymyksiin ja kuluttaja-asioihin liittyvät näkökohdat liiketoimintaan ja ydinstrategiaan tiiviissä yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

Yritysvastuu jaetaan perinteisesti kolmeen osa-alueeseen, joita ovat ympäristö-, sosiaalinen ja taloudellinen vastuu. Rahoittajat taas puhuvat niin sanotuista **ESG-tekijöistä** (E=environmental, ympäristövastuu, S=social, sosiaalinen vastuu, G=governance, hyvään hallintotapaan liittyvät kysymykset). Yritysvastuu voidaan myös nähdä jatkumona, jonka toisessa päässä (ja vähimmäisvaatimuksena) on merkittävien haitallisten ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten ehkäiseminen sekä kansainvälisten toimintaperiaatteiden mukaan toimiminen. Toisessa päässä taas ovat yritykset, jotka pyrkivät aktiivisesti tuotteillaan ja palveluillaan ratkomaan kestävän kehityksen haasteita ja/tai edistämään kehitystä.³⁸

38 European Commission (2011)

Vastuullisen liiketoiminnan kansainväliset periaatteet

Vastuullista liiketoimintaa ohjaa myös useita kansainvälisiä periaatteita, joista keskeisinä esimerkkeinä seuraavat:

- **YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet** ([UN guiding principles on business and human rights](#)) rakentuvat kolmelle pilarille: valtioiden velvollisuudelle suojella ihmisoikeuksia, yritysten vastuulle kunnioittaa ihmisoikeuksia ja korjaavien toimenpiteiden saatavuudelle. Yritysten kunnioittamisveloitteen keskeinen osa on huolellisuusvelvoite, jonka mukaan yritysten tulee kartoittaa toimintansa ihmisoikeusriskit ja pyrkiä ehkäisemään niitä. Ajatuksena on, että kukin valtio toimeenpanee periaatteet omalla toiminta-alueellaan.³⁹ Suomessa hallitus on hyväksynyt periaatteita koskevan kansallisen toimeenpanosuunnitelman.⁴⁰
- **UN Global Compact** on YK:n käynnistämä yritysvaluuvaluote, joka edistää ja kehittää yritysten sekä yhteisöjen ekologista, sosiaalista ja taloudellista vastuullisuutta hyödyntäen Global Compactin kymmentä periaatetta ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteita.⁴¹
- **OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille** sisältävät valtioiden esittämiä suosituksia monikansallisille yrityksille, jotka toimivat toimintaohjeet hyväksyneissä valtioissa tai niistä käsin. Toimintaohjeissa esitetään vapaaehtoisuuteen perustuvat periaatteet ja normit sovellettavien lakien ja kansainvälisten standardien mukaiselle vastuulliselle liiketoiminnalle kansainvälisessä ympäristössä.⁴² OECD on julkaissut myös **asianmukaisuuden huolellisuuden ohjeet vastuulliseen liiketoimintaan**⁴³, jotka auttavat yrityksiä toteuttamaan käytännössä OECD:n toimintaohjeita monikansallisille yrityksille.

39 United Nations (2011)

40 Työ- ja elinkeinoministeriö (2014)

41 [UN Global Compact](#)

42 OECD (2011), suomeksi Työ- ja elinkeinoministeriö (2017)

43 OECD (2018), suomeksi Työ- ja elinkeinoministeriö (2019)

3. Suomen tilannekuva: yksityisen sektorin kumppanuudet kehitys- yhteistyössä

Yksityinen sektori Suomen kehitys- politiikassa sekä muut yksityisen sektorin kumppanuuksiin liittyvät politiikat

Suomen kehitysyhteistyön päätavoitteena on köyhyyden poistaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen. Kaikkea toimintaa ohjaavat läpileikkaavat tavoitteet, joita ovat sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus (kiinnittäen huomiota erityisesti vammaisten ihmisten asemaan), ilmastokestävyys ja vähäpäästöinen kehitys.

Suomen kehityspolitiikka pohjautuu Agenda 2030 kestävä kehityksen toimintaohjelmaan. Voimassa olevat vuonna 2019 määritellyt kehityspolitiikan tulostavoitteet kohdentuvat vuonna 2016 linjattuihin kehityspolitiikan painopisteisiin:

1. Naisten ja tyttöjen aseman ja oikeuksien vahvistaminen
2. Kehitysmaiden talouden perustan vahvistaminen ja työpaikkojen luominen
3. Koulutus, toimivat yhteiskunnat ja demokratia
4. Ilmastonmuutos ja luonnonvarat

Suomi tekee yhteistyötä monien eri toimijoiden kanssa saavuttaakseen kehityspoliittiset tavoitteensa. Viime vuosina yksityinen sektori, yritykset ja kehityspoliittiset finanssisijoitukset ovat nousseet entistä merkittävämpään rooliin.⁴⁴ Vuoden 2015 hallitusohjelma⁴⁵ nosti kehitysmaiden oman yksityissektorin ja veropohjan vahvistamisen kehityspolitiikan ytimeen ja vastaavasti valtioneuvoston 2016 kehityspoliittinen selonteko⁴⁶ kasvatti suomalaisyritysten roolia kehitysyhteistyön toimijoina.

Suomalaisen yritysten katsotaan hyödyttävän kehitysmaiden yritystoiminnan kehittymistä ja toisaalta

kehitysyhteistyöllä luodaan markkinoita, työtä ja yhteyksiä. Suomalaisen yritysten kumppanuuksia ja liiketoimintamahdollisuuksia kehitysmaissa tuetaan kehitysyhteistyövaroin ja yrityksiä kannustetaan tarjoamaan nopeasti kasvaville kehitysmaamarkkinoille kehitystä tukevia ja kaupallisesti kannattavia ratkaisuja. Kehitysyhteistyövaroin tuetun yritystoiminnan tavoitteena on kuitenkin oltava kohdemaiden taloudellisen, sosiaalisen tai ympäristöllisen kehityksen edistäminen ja lähtökohtana vastuullisen yritystoiminnan noudattaminen.⁴⁷

Tässä selvityksessä hyödynnettyjen aineistojen perusteella **yhteistyö suomalaisen yksityisen sektorin kanssa kehitysyhteistyössä voidaan jakaa seuraaviin kokonaisuuksiin:**

- ▶ Avustukset suomalaisten yritysten hankkeille
- ▶ Omistajuus tai rahoittajana toimiminen yrityksissä, jotka investoivat kehitysmaihin ja kehitysmaiden yksityiseen sektoriin (Finnfund)
- ▶ Laajemmin yksityisen sektorin kehittämiseen liittyvät hankkeet esim. yritys vastuukysymyksissä.

Yllä mainittujen yksityisen sektorin kokonaisuuksien lisäksi Suomi rahoittaa myös kehityspankkien erillisrahoja sekä ohjelmia, jotka rahoittavat kehitysmaiden yksityisen sektorin hankkeita.

Vuonna 2019 päivitetty Suomen humanitaarisen avun linjaus⁴⁸ ottaa huomioon myös yritykset avun toimeenpanijoina, sekä paikallisen elinkeinoelämän toimintamahdollisuuksien ylläpitämisen. Humanitaarinen apu on itsenäinen osa Suomen kehityspolitiikkaa, mutta ns. neksus-ajattelun mukaisesti nykyisen hallituskauden

44 Ulkoministeriö, [Suomen kehityspolitiikan yhteistyökumppanit](#)

45 Valtioneuvoston kanslia (2015)

46 Ulkoministeriö (2016)

47 Ulkoministeriö, [Yksityisen sektorin rooli kehityksessä on merkittävä](#)

48 Ulkoministeriö (2019)

aikana pyritään parantamaan humanitaaristen, kehitys- ja rauhantoimien yhteensovittamista.⁴⁹

Yksityinen sektori kuuluu myös Suomen kansainväliseen ihmisoikeuspolitiikkaan ja ”yritykset ja ihmisoikeudet” on yksi Suomen kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan painopisteistä. Suomi on edistänyt teemaa kansainvälisesti esimerkiksi painottamalla aihetta EU-puheenjohtajuuskaudellaan 2019.⁵⁰ Kansallisella tasolla ulkoministeriö on järjestänyt koulutusta kehittääkseen suomalaisten yritysten osaamista YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskeviin periaatteisiin sisältyvästä huolellisuusveloitteesta sekä edistänyt huolellisuusveloitetta julkisissa rahoitajaorganisaatioissa.⁵¹ UM:n ohjeessa ihmisoikeuksiin perustuvasta lähestymistavasta Suomen kehitysyhteistyössä vuodelta 2015 viitataan myös YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskeviin ohjaaviin periaatteisiin (UNGP) ja kehoitetaan yrityksiä ja yksityistä sektoria proaktiivisuuteen oman toimintansa vaikutusten ymmärtämiseksi ihmisoikeuksiin liittyen, ja ryhtymään toimenpiteisiin kielteisten vaikutusten estämiseksi.

Kehityspolitiikan neljästä painopisteestä sekä humanitaarisesta avusta on laadittu tuloskartat ja indikaattorit tukemaan kehityspolitiikan strategista johtamista ja tulosraportointia. Yksityisen sektorin instrumentit ja yritykset tunnustetaan toimijoina erityisesti kehityspolitiikan 2. painopisteen (= talous ja työ) tuloskartassa, joskin suomalaisyritysten roolin määrittäminen tavoitteiden saavuttamisessa jää avoimeksi. Ensimmäisessä, eduskunnalle 1.11.2018 luovutetussa kehityspolitiikan tulosraportissa⁵² esitellään vuosina 2015–2018 raportoituja tuloksia. Raportti kertoo, että kehityspolitiikan painopiste 2 osalta suomalaisyritysten investointeja, osaamista ja innovaatiokapasiteettia valjastettiin kehitystavoitteiden saavuttamiseen ja tuella on muun muassa luotu työpaikkoja kehitysmaihin.

Useilla muillakin politiikoilla ja ministeriöillä on rooli kehityspolitiikassa, muun muassa turvallisuus-, kauppa-, maatalous-, ympäristö- ja siirtolaispolitiikalla. Ulkoministeriö myös painottaa kehityspolitiikan johdonmukaista eri politiikka-alojen kesken.

Taloudelliset ulkosuhteet ovat keskeinen osa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Vaikka suuri osa Suomen kauppapolitiikasta on EU:n yhteistä kauppapolitiikkaa, merkittävä osa suomalaisyritysten taloudelliseen toimintaympäristöön ja toiminnan edellytyksiin liittyvästä vaikuttamisesta on kansallista toimintaa. Ulkoministeriö

ja Suomen ulkomaanedustustot tarjoavat yrityksille viennin ja kansainvälistymisen palveluja myös yhteistyössä muiden Team Finland -toimijoiden kanssa.⁵³ Erityisesti siirtymävaiheessa liikkuminen kehitysyhteistyöstä kaupallisiin suhteisiin on tärkeä prosessi. Vuoteen 2015 asti Suomi myös toimeenpani kauppaa tukevan kehitysyhteistyön *Aid for Trade* -aloitteen mukaista toimintaohjelmaa, jonka tavoitteena oli parantaa kehitysmaiden valmiuksia osallistua maailman kauppaan ja hyötyä siitä. Tämän jälkeen toimintaa on sisällytetty muihin ohjelmiin.

Muut keskeiset viimeaikaiset linjaukset

Ulkoministeriön johdolla valmisteilla oleva koko valtionhallintoa koskeva **Afrikka-strategia** sisältää erityisesti kauppaa ja talouteen liittyvän teema-alueen. Strategian pyrkimyksenä on Suomen suhteiden monipuolistaminen ja Suomen Afrikka-politiikan tavoitteellisuuden ja johdonmukaisuuden kehittäminen. Kasvavien markkinoidensa ansiosta moni Afrikan maa nähdään Suomelle entistä potentiaalisempina kauppakumppanina.⁵⁴ Myös suomalainen yksityinen sektori on enenevässä määrin kiinnostunut Afrikasta ja näkee mantereella liiketoimintamahdollisuuksia.⁵⁵

Osana Sanna Marinin hallitusohjelman tavoitteiden⁵⁶ toimeenpanoa, ulkoministeriö toimeenpanee päivitettyä **Verotus ja kehitys toimintaohjelmaa** vuosina 2020–2023. Sen tarkoituksena on tukea kehitysmaiden pyrkimyksiä vahvistaa omia verojärjestelmiään sekä varmistaa kehitysyhteistyövaroin tuettavien yritysten verovastuullisuus ja avoimuus.⁵⁷

Yksityinen sektori ulkoministeriön eri osastojen agendalla

Yksityisen sektorin kanssa tehtävä yhteistyö on hajaantunut ulkoministeriön (UM) sisällä eri osastoille. Kehityspoliittisen osaston sisällä erityisesti **Kehitysrahoituksen ja yksityisen sektorin yksiköllä (KEO-50) on keskeinen rooli yritysyhteistyön mahdollistavien rahoitusinstrumenttien osalta.** Sen tehtäväkenttään kuuluvat esimerkiksi Finnfund, julkisen sektorin investointituki (Public Sector Investment Facility, PIF), korkotukipolitiikka ja Finnpartnership-liikekumppanuusohjelma, kehitysrahoituslaitokset ja kehityspoliittiset finanssisijoitukset sekä Verotus ja kehitys -teema.

49 Ulkoministeriö, [Suomen kehityspolitiikan tavoitteet ja periaatteet](#)

50 Finnish Government (2019)

51 Ulkoministeriö, [Suomen kansainvälinen ihmisoikeuspolitiikka](#)

52 Ulkoministeriö, [Kehityspolitiikan tulosraportti 2018](#)

53 Ulkoministeriö, [Taloudelliset ulkosuhteet](#)

54 Ulkoministeriö, [Suomen Afrikka-strategiasta](#)

55 Elinkeinoelämän keskusliitto (2020)

56 Valtioneuvoston kanslia (2019)

57 Ulkoministeriö (2020)

Yksityinen sektori on agendalla myös muissa Kehityspoliittisen osaston yksiköissä, esimerkiksi **Kestävän kehityksen ja ilmastopoliittikan yksikössä (KEO-90)** digitaalisen yhteistyön, teknologioiden ja innovaatio -teemojen kautta sekä **Kansalaisyhteiskuntayksikössä (KEO-30)** siltä osin, että järjestöjen valtionavustusten myöntökriteereissä painotetaan yhtenä tekijänä lisäarvoa tuovia kumppanuuksia eri toimijoiden, kuten yritysten, kanssa.

Yritysyhteistyön parissa toimitaan myös muilla ulkoministeriön osastoilla. **Poliittisella osastolla (POL)** vastataan kehitysyhteistyöhön osallistuvia yrityksiä velvoittavasta ihmisoikeusperustaisuudesta ja siihen liittyvistä politiikoista sekä laajemmasta yritykset ja ihmisoikeudet -teemasta ja huolellisuusveloitteesta. **Taloudellisten ulkosuhteiden osastolle (TUO)** yritysyhteistyö kuuluu kauppa ja kehitys -asioiden, viennin edistämisen ja yritysten kansainvälistymisen sekä kansainvälisten yritysvaluuttoaloitteiden tukemisen ja levittämisen osalta. **Afrikan ja Lähi-Idän osastolla (ALI)** yritysyhteistyö näkyy kauppapolitiikan ja alueen maita koskevan kehitysyhteistyön kautta.

Vuonna 2020 Taloudellisten ulkosuhteiden alivaltiosihteerin alaisuuteen lanseerattiin myös uusi **Business-to-Government (B2G) -alusta**, jolla toimii viisi temaattista suurlähtetilistä. Alustan lanseerauksessa on painotettu kaupan ja kehityksen välisten synergioiden hyödyntämistä, mutta sen tavoitteena on kuitenkin ensi sijassa edistää Suomen kaupallisia intressejä.

Kansallisella tasolla mukana myös muita toimijoita

Ulkoministeriön lisäksi myös erityisesti **Työ- ja elinkeinoministeriöllä (TEM)** on keskeinen rooli kehitysyhteistyön liittyvissä yksityisen sektorin kumppanuuksissa. TEM:n vastuulla olevan elinkeinopolitiikan tavoitteena on kestävä talouskasvu, joka tukee työllisyyden tason säilymistä ja edistää uusien työpaikkojen syntyä. Yritysten uudistuminen ja tuottavuus varmistetaan muun muassa globaalien liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntämisellä. Yksi elinkeinopolitiikan haasteista on onnistuminen globaalien haasteiden ja asiakkaiden tarpeiden tunnistamisessa ja myös sen varmistaminen, että arvonluonnin edut kanavoitetaan Suomeen.⁵⁸ TEM edistää myös suomalaisten yritysten vientiä ja kansainvälistymistä erityisesti kehittyville markkinoille, turvaa yritysten markkinoillepääsyä sekä parantaa yritysten kilpailukykyä keskeisillä vientimarkkinoilla.

TEM myös valmistelee ja toteuttaa muun muassa yrittäjyys- ja innovaatiopolitiikkaa. Innovaatiopolitiikan tavoitteena on rakentaa olosuhteet, jotka kannustavat yrityksiä rohkeaan innovaatiotoimintaan, uudistumiseen ja kansainväliseen kasvuun. Poliitikalla edistetään uuden tiedon tehokasta hyödyntämistä ja käyttöönottoa kaikkialla yhteiskunnassa.⁵⁹

TEM vastaa Suomessa myös vastuullisen liiketoiminnan politiikasta, jonka yhtenä tavoitteena on parantaa yritysten kykyä tunnistaa ihmisoikeusriskejä ja ennaltaehkäistä niitä. Yrityksille tarjotaan toimintamalleja haitallisten vaikutusten ehkäisemiseen, ja yhdessä ulkoministeriön kanssa yrityksille on mm. tarjottu koulutusta ja oppaita sekä rakennettu vuoropuhelua eri sidosryhmien välille.⁶⁰

TEM:n alaisuudessa **Business Finland (BF)** tarjoaa suomalaisille yrityksille ja toimijoille innovaatorahoitusta ja kansainvälistymispalveluita. Sen tehtävänä on edistää ja tukea suomalaisen osaamisen kehittymistä, jolla Suomi menestyy maailmanlaajuisesti myös tulevaisuudessa. Business Finlandin uuden strategian yhtenä keskeisenä uudistuksena on kestävä kehityksen sijoittaminen strategian ja tekemisen ytimeen. Kestävien ratkaisujen kysynnän katsotaan luovan uusia ja nopeasti kasvavia markkinamahdollisuuksia.⁶¹ BF myös hallinnoi lähinnä yrityksille suunnattua Developing Markets Platformia (DevPlat)⁶², jonka kautta Business Finland, ulkoministeriö, Finnpartnership ja muut kumppanit tarjoavat palveluja kehittyville markkinoille ja YK:n hankintoihin mukaan pääsemiseksi sekä tukevat yrityksiä ottamaan SDG-tavoitteet osaksi liiketoimintaansa.

Ulkoministeriö toimii yritysyhteistyön ja kehityskysymysten parissa yhteistyössä eri ministeriöiden ja toimijoiden kanssa myös temaattisesti ja aloitteiden kautta, esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) kanssa.⁶³ Lisäksi kestävä kehityksen toimeenpanossa yhteistyötä tehdään **Valtioneuvoston kanslian (VNK)** kanssa. VNK vastaa kestävä kehityksen kansallisen toimeenpanon koordinaatiosta sekä kansallisesta kestävä kehityksen politiikasta kestävä kehityksen toimikunnan sihteeristötehtävien kautta.⁶⁴

Team Finland on yrityksille kansainvälistymispalveluita tarjoavien julkisten toimijoiden verkosto. Siihen kuuluvat UM:n, TEM:n, ja Business Finlandin lisäksi myös muun muassa Finnfund, Finnpartnership, Finnvera sekä esimerkiksi Elinkeinoelämän keskusliitto EK ja opetus- ja kulttuuriministeriö. Suomen edustustot toimivat myös

58 Työ- ja elinkeinoministeriö, [Elinkeino-politiikka](#)

59 Työ- ja elinkeinoministeriö, [Kehittyvät markkinat](#)

60 Työ- ja elinkeinoministeriö, [Yhteiskuntavastuu](#); Kehityspoliittinen toimikunta (2019)

61 Business Finland, [Strategia](#)

62 Business Finland, [Developing markets platform](#),

63 Esim. Valtioneuvoston kanslia (2019)

64 Valtioneuvoston kanslia, [Globaalinen kestävä kehityksen toimintaohjelman toimeenpano Suomessa](#)

osana Team Finland -yhteistyötä yritysten hyväksi tarjoamalla tietoa kunkin maan markkinoista ja tukemalla yrityksiä muun muassa markkinoillepääsyssä.⁶⁵

Toiminta painottunut instrumenttien kehitykseen

Vuoden 2016 kehityspoliittinen selonteko⁶⁶ nosti yritykset toimijoina kehityspoliittikkaan. Siinä toimintaa ohjataan käytettävissä olevien yksityisen sektorin kehitysrahoitusinstrumenttien kehittämiseen, jotta suomalaisyrityksillä olisi paremmat osallistumismahdollisuudet kehitysyhteistyöhön. Selonteon mukaisesti panostusta Finnfundiin päätettiin lisätä merkittävästi, Investointituki kehitysmaille-rahoitusinstrumentti (Public Sector Investment Facility, PIF) otettiin käyttöön, Finnpartnership-liikeympäntuella ohjelmaa jatkettiin ja esimerkiksi DevPlat:ia edeltäneen BEAM-ohjelman kehittämistä vietiin eteenpäin. Yritysten tietoisuuden lisääminen osallistumismahdollisuuksista kehitysyhteistyöhön on ollut yksi tavoite, jossa esimerkiksi BEAM-ohjelman tunnistettiin onnistuneen hyvin.⁶⁷

Tällä hetkellä Suomi tukee suomalaisten yritysten osallistumista kehitysyhteistyöhön muun muassa seuraavien instrumenttien kautta:

- ▶ **Finnfund** tarjoaa pitkäaikaista riskirahoitusta kehitysmaissa toimiville yrityksille. Investoinneissa suositaan kestäväälle kehitykselle tärkeitä toimialoja ja yhteistyötä suomalaisten yritysten kanssa, mutta se ei ole rahoituksen ehto. Edellytyksenä sen sijaan on, että hanke kohdistuu OECD:n määritelmän mukaiseen kehitysmaahan, toimii vastuullisesti, tuottaa mitattavia kehitysvaikutuksia ja on taloudellisesti kannattavaa.⁶⁸
- ▶ Finnfundin hallinnoima **Finnpartnership**-liikeympäntuella⁶⁹ tukee suomalaisia ja kehitysmaiden yrityksiä uusien liiketoimintamahdollisuuksien ja yhteistyökumppanien löytämiseksi. Matchmaking-palvelu auttaa yrityksiä kartoittamaan mahdolliset liikeympäntuudet kehitysmaista.
- ▶ Korkotukiluotot korvannutta **Investointituki kehitysmaille** -rahoitusinstrumenttia (Public Sector Investment Facility, PIF) käytetään tukemaan kehittyvien maiden julkisen sektorin investointeja. Investoinneissa hyödynnetään suomalaista osaamista ja teknologiaa.
- ▶ Suomi ja Maailmanpankki-ryhmään kuuluva Kan-

sainvälinen rahoitusyhtiö IFC perustivat syksyllä 2017 **ilmastorahaston**, joka tarjoaa sijoitus- ja lainamuotoista rahoitusta ilmastonmuutosta ehkäiseviin hankkeisiin. Ohjelman rahoitusvälineitä ovat esimerkiksi kehitysmaissa toimiville yrityksille myönnettävät lainat, pääomasijoitukset ja takuut.⁷⁰

- ▶ **EEP Afrikka -rahaston** kautta tuetaan puhtaan energian käyttöä ja saatavuuden parantamista, energiatehokkuutta ja ympäristöystävällisyyttä edistävää liiketoimintaan 15 eri kohdemaassa Etelä- ja Itä-Afrikassa. Hankehakemuksista on käytävä ilmi, että tukijakson jälkeen liiketoiminnalla on edellytykset jatkua ilman tukea.⁷¹
- ▶ **Developing Markets Platform (DevPlat)** on Business Finlandin ja ulkoministeriön yhteinen alusta, joka kokoaa yhteen palvelut kehittyvistä markkinoista kiinnostuneille yrityksille ja niiden kumppaneille. DevPlat tarjoaa kehittyviin markkinoihin liittyvää tietoa, neuvontaa, kontakteja ja projektirahoitusta. DevPlatia edelsi Business Finlandin ja ulkoministeriön yhteinen vuonna 2019 päättynyt kehitysinnovaatio-ohjelma BEAM.⁷²
- ▶ **Finn Church Aid Investments (FCAI)** tukee sijoitustoiminnallaan pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa kehitysmaissa. Tavoitteena on tehdä tuotavia sijoituksia yhteiskunta- ja ympäristövastuullisiin yrityksiin, jotka luovat ja ylläpitävät kunnollisia työpaikkoja ja / tai mahdollistavat peruspalveluiden ja -hyödykkeiden saatavuuden kohtuuhinnoin Kirkon Ulkomaanavun (KUA) toimintamaissa. Yrityksellä ei tarvitse olla linkkiä Suomeen.⁷³

Yhteenveto toimijoista ja toimintamuodoista

Kuvio 2 (sivulla 15) havainnollistaa yksityisen sektorin kumppanuuksien kannalta keskeisiä julkisia toimijoita, toimintamuuotoja ja teemoja kansallisella tasolla.

Arvioinnit peräänkuuluttavat kokonaisvaltaisuutta ja roolien selkiyttämistä

OECD:n kehitysraportin DAC:n **vertaisarvio Suomen kehityspoliittista ja -yhteistyöstä** (2017) tunnistaa yksityisen sektorin instrumenttien kasvavan roolin. Vertaisarvio toteaa Team Finland -toimijoiden ymmärtävän yksi-

65 [Team Finland](#)

66 Ulkoministeriö (2016)

67 Halme, K. et al. (2019)

68 Finnfund, [Miten investoimme](#)

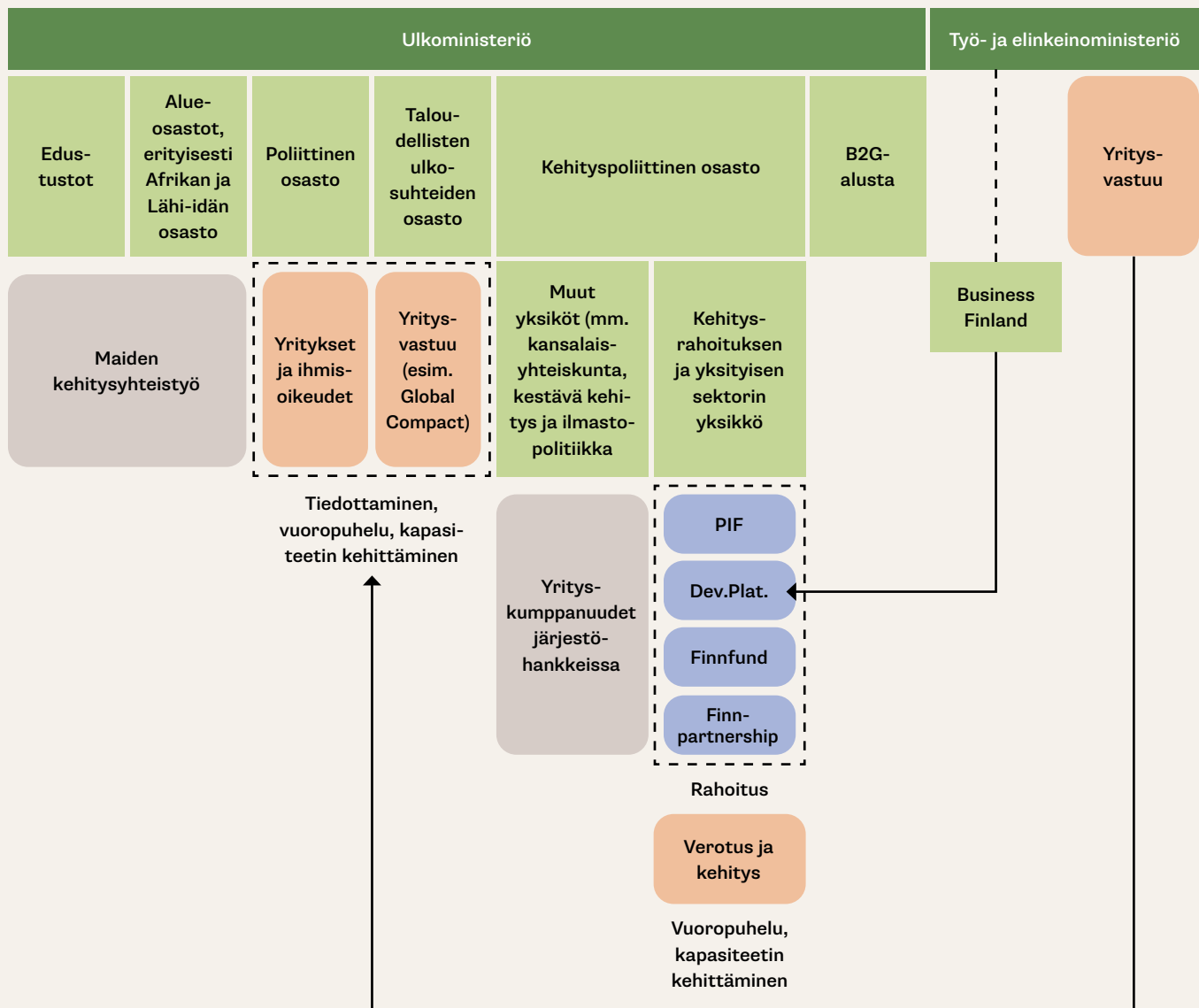
69 Finnpartnership, [Liikeympäntuusti](#)

70 Ulkoministeriö, [Suomi-IFC ilmastorahoitus](#)

71 Ulkoministeriö, [EEP Afrikka](#)

72 Ulkoministeriö, [DevPlat](#)

73 [FCA Investments](#)

Kuvio 2. Kansalliset toimijat ja toimintamuodot yksityisen sektorin kumppanuuksissa

tyisen sektorin merkityksen kestävä kehityksen toteutamisessa, mutta sen sijaan yhteistä ymmärrystä yritysten roolista kehityspoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa ei ole. Arviointi myös toteaa kehitystavoitteiden, kuten köyhyyden poistamisen, jäävän epäselviksi yksityisen sektorin instrumenteissa. Vertaisarvioinnissa suositetaan, että Suomi määrittelee linjan yksityisen sektorin kanssa tehtävälle yhteistyölle ja varmistaa, että yhteistyö on myös linjassa kehitysyhteistyön prioriteettien kanssa.⁷⁴

Myös Kehityspoliittinen toimikunta nostaa esiin vuoden 2019 arvioissaan, että Suomelta puuttuu ”kehitysyhteistyössä mukana olevien yksityissektorin toimijoita ohjaava toimintaohjelma, joka linjaisi kehitysyhteistyön tavoitteet ja periaatteet yritysyhteistyössä” ja huomauttaa nykyisen ohjeistuksen koskevan vain yksittäisiä rahoitusinstrumentteja.⁷⁵

Hankekoordinaation ja instrumenttien välisen linkittävyyden puutteet nousivat esiin myös Suomen 2012-2015 toteutetun kauppaa tukevan kehitysyhteistyön arvioinnissa. Lisäksi kansainvälisten järjestöjen hankkeet ja yksityissektorin instrumentit eivät olleet riittävän yhdenmukaisia ja yhteydessä muuhun kauppaa tukevan kehitysyhteistyön toimintaan. Arviointi suositti muun muassa yksityisen sektorin ja eri sidosryhmien yhteishankkeiden vahvistamista ja kauppaa tukevan kehitysyhteistyön sisällyttämistä suunnittelu- ja seurantamekanismeihin.⁷⁶

Myös tuore [arviontiraportti Suomen tuesta kumppanimaiden talouden vahvistamiseksi, työpaikkojen luomiseksi ja toimeentulon parantamiseksi](#) (ts. kehityspoliitiikan painopiste 2), nostaa esiin instrumenttikohtaiset erot, mitkä vaikuttavat esimerkiksi instrumenttien hallinnoitavuuteen ja monitoroitavuuteen. Instrumenttien välillä nähdään

74 OECD (2017)

75 Kehityspoliittinen toimikunta (2019)

76 van Gerwen, F. et al (2016)

lisäksi vain vähän yhteistyötä. Arviointi kiinnittää siten huomiota aukkoihin yksityissektorin rahoitusmekanismeissa ja tukipalveluissa, jotka arvioinnin mukaan rajoittavat mahdollisuuksia luoda menestyviä ja kehitysvaikutuksiltaan merkittäviä liiketoimintamalleja. Käytössä olevat instrumentit ovat luonteeltaan markkinalähtöisiä eivätkä esimerkiksi maantieteellisesti ohjaudu köyhimpiin maihin. Tämä ei ole yhtenevää kehityspoliittisten tavoitteiden kanssa, vaan sen sijaan tukee siirtymävaihetta kehitysyhteistyöstä kaupallisiin suhteisiin (sekä samalla suomalaisten yritysten kansainvälistymispyrkimyksiä). Arvioinnin mukaan näiden siirtymävaiheiden suunnitteluun ja resursointiin tulisikin panostaa nykyistä enemmän.⁷⁷

Arvioinnin mukaan Suomen kehityspolitiikassa talouden vahvistamisen ja yksityisen sektorin yhteistyön muotoja ei olla määritelty riittävän hyvin ja tämä on osaltaan johtanut siihen, että toiminnasta on tullut hajanaista. Arviointi näin ollen peräänkuuluttaa kokonaisvaltaista, johdonmukaista ja käytännönläheistä toimintalinjausta paitsi kumppanimaiden talouden vahvistamiselle niin myös suomalaisen yksityisen sektorin osallistumiselle. Lisäksi arviointi tuo esiin yleisemminkin tunnistetun tarpeen pohtia kehitysyhteistyöviranomaisten sisäistä työn organisointia yksityisen sektorin kumppanuuksien osalta. Arviointi suosittaakin ekosysteemiperustaisen lähestymistavan omaksumista, joka tiivistäisi yhteistyötä UM:n eri osastojen välillä sekä lisäisi kumppanuuksia eri Team Finland -toimijoiden sekä yritysten ja kansalaisjärjestöjen välillä.⁷⁸

Yhteistyön vahvistamisen tarve tunnistettu

Myös julkisen sektorin toimijat kuten tutkimuslaitokset tekevät yhteistyötä yritysten kanssa PPP-

kumppanuuksien kautta ja samoin kansalaisjärjestöillä on tunnistettu rooli kehitysyhteistyön toteuttajina. Kansallisesti tarkasteltuna, kehitysyhteistyön parissa toimii toista sataa suomalaista kansalaisjärjestöä, joille myönnetään tukea kehityspoliittisen kansalaisyhteiskuntalinjauksen mukaisesti.

Ohjelmatukea saavien kansalaisjärjestöjen roolia ja onnistumista on arvioitu vuosina 2016–2017 julkaisussa moniosaisessa arvioinnissa. Järjestöjen vahvuutena tunnistetaan tuloksellisuus, palvelujen tarjoaminen ihmisille, joita muu tuki ei tavoita sekä toiminta vaikeissakin olosuhteissa, kuten hauraissa valtioissa. Arvioinnin yhtenä suosituksena on järjestöjen tekemän työn parempi linkittäminen Suomen muuhun kehitysyhteistyöhön ja myös nimenomaisesti yritysten kanssa tehtävään yhteistyöhön.⁷⁹ Esimerkiksi UM:n ja Business Finlandin yhteisen BEAM-ohjelman puitteissa monitoimijayhteistyötä pyrittiinkin edistämään, mutta kyseisen rahoitusinstrumentin tunnistettiin asettavan rajoitteita järjestötoimijoiden rahoittamiseen. Ohjelma kuitenkin tunnisti, että monitoimijayhteistyöllä ja paikallisten kumppaneiden varhaisella sitouttamisella olisi positiivinen vaikutus innovaatioprojektien tuloksiin ja kehitysvaikutuksiin.⁸⁰

Tuoreen kehityspolitiikan painopiste 2:n arvioinnin mukaan tarkasteltujen muutaman järjestö-yritys-yhteisprojektien tulokset ovat lupaavia, mutta arviointi tunnistaa tarpeen kehittää instrumentteja, jotka olisivat kehityspoliittisista tarpeista johdettuja ja mahdollistaisivat monitoimijakumppanuudet.⁸¹ Sama arviointi tunnistaa yrityksillä ja yrityssektorin rahoitusmekanismeilla olevan mahdollisuuksia myös maatason kumppanuuksien luomiseen, mutta arvioinnin mukaan niitä ei hyödynnetä tarpeeksi.

77 Ulkoministeriö (2021)

78 Ulkoministeriö (2021)

79 Ulkoministeriö (2017)

80 Halme, K. et al (2019)

81 Ulkoministeriö (2021)

4. Kansainvälinen tarkastelu: lähestymistavat ja strategiat verrokkimaissa

Eri maiden lähestymistavat yksityisen sektorin kehitysyhteistyöhön

Osana käsillä olevaa taustaselvitystä pyrittiin kartoittamaan, millaisia strategioita eri maissa on laadittu ohjaamaan yksityisen sektorin kumppanuuksia. Käytettävissä olevien resurssien puitteissa ei ollut mahdollista tehdä systemaattista strategioiden tai linjausten hakua tai kattavaa verrokkitarkastelua. Sen sijaan esimerkkejä pyrittiin löytämään aiemmin tehdyistä selvityksistä ja kansainvälisten toimijoiden verkkosivujen kautta.

Ammattiyhdistysliikkeiden maailmanjärjestö ITUC (International Trade Union Confederation) julkaisi yhdessä Eurodad-verkoston (European Network on Debt and Development) kanssa vuonna 2015 [selvityksen](#), jossa tarkasteltiin merkittävien avunantajamaiden linjauksia koskien yksityisen sektorin kumppanuuksia kehitysyhteistyössä.⁸² Tämä selvitys osoitti, että jo tuolloin yksityisen sektorin kumppanuudet olivat lähes kaikkialla yksi kehitysyhteistyön painopisteistä (19/23 selvityksessä tarkasteltua maata/kehitysrahoittajaa). Esimerkiksi mainitun selvityksen listaa hyödynnettiin tarkastelussa, millaisia linjauksia eri maat olivat yksityisen sektorin kumppanuuksien osalta laatineet ja missä määrin eri maat olivat valmistelleet yksityisen sektorin kumppanuuksia koskevia strategioita tai vastaavia ohjavia dokumentteja.

Tarkastelu osoitti, että useimmissa tapauksissa yksityisen sektorin kumppanuudet ovat osa laajempia kehitysyhteistyön strategioita, minkä lisäksi tavoitteita, toimijoiden rooleja ja toimintamuotoja on kuvattu erilaisissa operatiivisen tason dokumenteissa ja niistä viestitty toimijoiden verkkosivuilla.

Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan tarkemmin Ruotsin ja Alankomaiden linjauksia. Näiden lisäksi nostamme esiin seuraavat kansainväliset esimerkit:

Euroopan Unioni (EU): Euroopan komissio korosti vuonna 2014 [tiedonannossaan](#) strategisempaa lähestymistapaa yksityisen sektorin roolille kehitystavoitteiden saavuttamisessa⁸³. EU:n kehityspolitiikassa taloudelliset suhteet ovat pitkään nivoutuneet yhteen ja yhtenä toiminnan oikeudellisena perusta olevan kokonaisvaltaisen [Cotonoun puitesopimuksen](#) kautta EU on pyrkinyt edistämään taloudellisia yhteistyösopimuksia (economic partnership agreements) Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren (AKT) maiden kanssa. Sopimuksen tavoitteena on ollut köyhyyden vähentäminen ja poistaminen sekä AKT-maiden integrointi maailmantalouteen kolmen pilarin kautta, jotka ovat: 1) kehitysyhteistyö, 2) taloudellinen ja kaupallinen yhteistyö, ja 3) poliittinen ulottuvuus. Cotonoun sopimuksen yhtenä pääperiaatteena on, että yhteistyötä ei tehdä vain hallitusten kesken vaan siihen osallistuvat myös parlamentit, paikallisviranomaiset, kansalaisyhteiskunta, yksityinen sektori, talouselämän osapuolet ja työmarkkinaosapuolet. Neuvottelut tulevasta sopimuksesta ovat parhaillaan käynnissä.⁸⁴

EU:n ulkoisen toiminnan rahoitusvälineiden kehittämisen on parhaillaan käynnissä ja Euroopan komissio on esittänyt myös uutta laajaa Naapuruus-, kehitys- ja kansainvälistä yhteistyönvälinettä ([Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument, NDICI](#)), joka liittäisi yhteen eri kehitysrahoitusinstrumentteja. Yhtenä osana esitettyä NDICI-mallia Euroopan komission nostaa esiin myös vahvistetun yksityisen sektorin osallistumisen.

Tanska: Tanskan kehitysyhteistyötä ja humanitaarista työtä ohjaava *The World 2030* -strategia, lanseerattiin vuonna 2017. Inklusiivinen, kestävä kasvu ja kehitys on yksi strategian painopisteistä, johon sisältyy myös tanskalaisen yksityisen sektorin vahvistaminen.⁸⁵ Yksityisen sektorin kumppanuuksiin liittyen Tanskan ulkoministeriön alainen kehitysyhteistyöorganisaatio Danida on laatinut muistion

82 ITUC-TUDCN & Eurodad (2015)

83 Euroopan komissio (2014)

84 Euroopan unionin neuvosto, [Cotonoun sopimus](#)

85 Danina, [Strategies and Priorities](#)

”Note on Market-based Partnerships for Sustainable Development”⁸⁶. Muistion tavoitteena on selkeyttää käsitteistöä sekä antaa esimerkkejä kumppanuuksien toteuttamisesta. Lisäksi muistiossa kuvataan yleisellä tasolla eri toimijoiden, kuten yritysten ja kansalaisyhteiskunnan, rooleja.

Yhdysvallat: USAID julkaisi uuden yritysten kumppanuuksia koskevan toimintapolitiikan ([Private-Sector Engagement Policy](#)) vuonna 2018.⁸⁷ Sen tavoitteena on institutionalisoida yksityisen sektorin kumppanuudet osaksi USAID:n operatiivista toimintaa. Kyseessä ei ole strategia, mutta se tukee osaltaan strategian toimeenpanoa. Toimintapolitiikassa määritellään yksityinen sektori ja yksityisen sektorin kumppanuus, sekä kuvataan roolit ja mahdollisuudet rahoittajavetoisesta toiminnasta (avustukset) yhteistyöhön (innovaatiot, osaaminen) ja lopulta yritysvetoiseen toimintaan (investoinnit). Dokumentti sisältää yksityisen sektorin kumppanuuksia ohjaavat periaatteet sekä kumppanuuksien suunnittelussa huomioitavat asiat. Lisäksi kuvataan tarkemmin eri toimintamuotoja ja niiden tavoitteita ja määritellään eri organisaation eri toimijoiden (johto, määrittämistot, ohjelmahenkilöstö jne.) roolit kumppanuuksien rakentamisessa. Liitteenä on myös lista yksityisen sektorin kehitysyhteistyöhön liittyvistä myynteistä ja niiden oikaisut. USAID on myös koonnut [’Private sector engagement evidence map’](#) -matriisin, jonne on koottu evidenssiä koskien yksityisen sektorin toimintamuotoja ja niiden tuloksia.

Ruotsi

Ruotsin kehitysyhteistyövirasto **Sida** (Swedish International Development Cooperation Agency) vastaa kehitysmaiden yksityisen sektorin kehittämisestä sekä yritystoimintaa edistävien hankkeiden tukemisesta.

Sidan omien verkkosivujen mukaan sillä ei ole erityistä strategiaa tai budjettia yksityisen sektorin kumppanuuksiin, mutta listaa yhteistyön periaatteita ja tavoitteita. Kumppanuuksien tavoitteena on muun muassa luoda lisää työpaikkoja ja edistää kestävästä taloudellisesta kehityksestä, joka vähentää köyhyyttä ja ympäristökuormitusta. Yksityisen sektorin kumppanuuksiin sovelletaan samoja periaatteita, jotka ohjaavat kaikkea kehitysyhteistyötä. Sen lisäksi yksityisen sektorin kanssa tehtävään yhteistyöhön kuuluu ajatus siitä, että kumppanuuksien on tuotettava kerrannaisvaikutuksia, kuten osaamisen kasvamista, innovaatiokapasiteettien lisääntymistä, ja pitkäaikaisia yksityisen sektorin panostuksia kehitystavoitteiden saavuttamiseksi. Yrityksiltä edellytetään lisäksi sosiaalista ja ympäristöllistä vastuullisuutta.

Yksityisen sektorin kumppanuuksia toteutetaan siinä rajapinnassa, jossa **Sidan köyhyyden vähentämisen tavoite ja yrityksen liiketoiminta kohtaavat**. Kumppanuudet perustuvat toiminnan yhteiselle omistajuudelle sekä riskien ja kulujen jakamiselle, ja toiminta on suunniteltu siten, että liiketoiminnallisten kilpailuetujen sijaan toiminta tuottaa systeemistä vaikuttavuutta (impact) ja myötävaikuttaa markkinauudistuksiin mahdollistamalla hyvin toimivat, osallistavat ja kestävät markkinat, arvoketjut tai liiketoimintamallit. Periaatteena on, että yhteistyö tuottaa skaalautuvuutta ja parempia tuloksia kuin toimiminen erillään.

Sida pyrkii olemaan merkityksellinen kumppani Ruotsin liike-elämälle ja vaikuttaa sen toimintaan ja investointeihin, jotta niiden kautta vaikutetaan köyhyydessä ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten elämään.⁸⁸ Sida on käynnistänyt erilaisia yksityisen sektorin instrumentteja, kuten pienyrityksille ja innovaattoreille suunnatut haasterahastot ([Challenge funds](#)) ja pienille ja keskisuurille yritykselle suunnattu takausväline ([Guarantee instrument](#)) sekä julkisen ja yksityisen sektorin kehityskumppanuus ([Public Private Development Partnership](#)). Yksityisen sektorin kanssa toteutettua yhteistyötä tarkastellut raportit toteaa, että **instrumentit nähdään nykyään ennemminkin osana systeemistä lähestymistapaa**, jota Sidan eri osasto ja Ruotsin suur-lähetystöt hyödyntävät.⁸⁹ Instrumentteja on viime aikoina myös joustavasti muokattu kumppaneiden kanssa. Sidan katsotaan sisällyttävän yhteistyön muotoa strategisten tavoitteidensa saavuttamiseksi ja synergioiden synnyttämiseksi, ja instrumentteja ja yhteistyömalleja käytetään enemmänkin holistisesti. Raportti huomauttaa kuitenkin, että yksityistä sektoria harvoin mainitaan strategiata-solla toimijana, ja esittää sen yhtenä suosituksena.

Yksityistä sektoria koskevat samat hankehakemuksen arviointikäytännöt kuin muutakin kehitysyhteistyötä, jonka lisäksi tarkastellaan lisäisyyttä (additionality) mahdollista markkinoiden vääristymää. Toimintaympäristön tuntemusta sekä esitettyjen ratkaisujen soveltuvuutta kontekstiin pidetään myös tärkeinä.

Sida toimii lisäksi yhteistyössä muiden avunantajamaiden ja toimijoiden kanssa. Esimerikiksi USAID:n kanssa Sida on perustanut haasterahastoja. Yhteistyötä tehdään myös yksityisten lahjoittajien ja säätiöiden kanssa, joiden suuntaan Sidalla on kumppanuusohjelma [Swedish Investors for Sustainable Development](#).

Suomen Finnfundia vastaava Ruotsin valtion kehitysrahoituslaitos [Swedfund](#) tarjoaa yrityksille oman pääoman ehtoista riskirahoitusta ja investointilainoja, teknistä

86 Danina, Note on Market-based Partnerships for Sustainable Development

87 USAID (2018)

88 Sida, [Private Sector](#); Sida, [Swedish Leadership for Sustainable Development](#)

89 Sida (2019)

tukea sekä neuvontaa kehitysmaihin suuntautuviin keskeisiin hankkeisiin. [Swedpartnership](#) toimii osana Swedfundia, ja tarjoaa pienille ja keskisuurille ruotsalaisyrityksille tukea ja rahoitusta liiketoiminnan käynnistämiseen kehittyvien talouksien maissa.

Alankomaat

Yksityisen sektorin kehitysyhteistyöstä, mukaan lukien kumppanuudet yksityisen sektorin kanssa, tuli keskeinen osa Alankomaiden kehityspolitiikkaa ja kehitysyhteistyötä jo vuonna 2010. Yksityisen sektorin kehitysyhteistyöstä vastaa Alankomaiden ulkoministeriö. Ministeriön sisällä vastuu kehityspolitiikasta on kehitysyhteistyön pääosastolla (Directorate General), mutta vastuun yksityisen sektorin kehitysyhteistyöstä jakavat kehitysyhteistyö- ja taloudellisten ulkosuhteiden pääosastot, jotka molemmat toimivat kauppa- ja kehitysministerin alaisuudessa. Osastotasolla kestävän taloudellisen kehityksen osasto on keskittynyt yksityisen sektorin kumppanuuksiin sekä synergioiden vahvistamiseen julkisen ja yksityisen sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välillä, minkä lisäksi työssä on mukana myös muita temaattisia osastoja (kuten inklusiivisen vihreän kasvun osasto). Toimeenpano on pääasiassa Alankomaiden yrityskeskuksen ([RVO, Netherlands Enterprise Agency](#)) sekä kehitysrahoituslaitoksen ([FMO](#)) vastuulla ja vähemmässä määrin edustustojen vastuulla⁹⁰. RVO vastaa yrityksille kanavoitavasta rahoituksesta sekä neuvonnasta; ja yritykset asioivat käytännössä ainaostaan RVO:n kanssa. FMO taas vastaa rahastoista, joiden kautta kanavoidaan rahoitusta kehitysmaihin kohdistuviin hankkeisiin.⁹¹

Alankomaiden edellinen kehityspolitiikka ohjaava dokumentti, ”*A World to Gain. A New Agenda for Aid, Trade and Investment*” julkaistiin vuonna 2013. Siinä todetaan, että kehityspolitiikan tavoitteena on köyhyyden vähentäminen, mutta samaan aikaan korostetaan myös kauppapoliittisia tavoitteita. Agendan tavoitteena onkin **tuoda yhteen kehitys- ja kauppapolitiikka**. Agendassa tunnustetaan myös, että **kehitys- ja kauppapolitiikan painottuminen riippuu kohdemaan tilanteesta**. Näin ollen suhde voi perustua kehitysapuun, transiioon (jossa siirrytään avusta kauppaan) ja lopulta kauppaan. Vuonna 2018 strategia sai jatkoa, kun Alankomaissa julkaistiin uusi kansainvälistä kauppaa ja kehitysyhteistyötä ohjaava strategia [Investing in Global Prospects. For the World, for the Netherlands](#)⁹². Strategia tuo jälleen vahvasti yhteen kehityksen ja kaupan, minkä lisäksi se on linjattu kansain-

välistä turvallisuutta, puolustusta sekä muuttoliikettä koskevin strategioiden kanssa. Strategian laadintaan osallistettiin sidosryhmiä kuten yrityksiä, tutkimuslaitoksia ja kansalaisyhteiskunnan toimijoita. Strategiassa on neljä tavoitetta, joista yksi painottuu selkeästi kauppaan: 1) konfliktien ja levottomuuksien välttäminen, 2) köyhyyden ja epätasa-arvon vähentäminen, 3) kestävän ja inklusiivisen kasvun ja ilmastotoimien edistäminen sekä 4) Alankomaiden kilpailukykyyn vahvistaminen. Yksityisen sektorin kumppanuuksien osalta painotetaan aiempaan tapaan Alankomaiden vahvoja osaamisalueita (”top sectors”) ja niihin liittyviä SDG-tavoitteita.

Strategian ohella aiemmin tehdyt selvitykset sekä tutustuminen ulkoministeriön ja RVO:n aineistoihin kuitenkin osoittavat, että **yksityisen sektorin kehitysyhteistyön tavoitteet ja toimintamallit on jo viety pitkälle**. Yksityisen sektorin kehitysyhteistyön tavoitteena on sekä vahvistaa kehitysmaiden talouksia että kehittää Alankomaiden yritysten (kestävään kehitykseen perustuvaa) liiketoimintaa. Työ jakautuu kahteen linjaan, joista toinen on (perinteinen) yksityisen sektorin kehittäminen kehitysmaita ja toinen taas yksityisen sektorin kumppanuuden kehitysyhteistyössä. Yksityisen sektorin kumppanuuksissa pyritään kehittämään yritysten liiketoimintamalleja siten, että ne tukevat SDG-tavoitteiden saavuttamista. Myös vuonna 2020 tehdyn vertailevan selvityksen⁹³ mukaan Alankomaiden yksityisen sektorin kumppanuudet voidaan jakaa seuraaviin kategorioihin:

- ▶ kansalliset monitoimijakumppanuudet (ml. yritykset, kehitysjärjestöt, työmarkkinajärjestöt ja muut toimijat), joiden tavoitteena on parantaa toimintatapoja ja luoda yhteisiä toimintamalleja ja pelisääntöjä erityisesti korkean riskin sektoreilla (ulkoministeriö fasilitoi),
- ▶ kansainväliset monitoimijakumppanuudet kestäväyyden ja vastuullisuuden edistämiseksi eri aloilla, joissa ulkoministeriö yksi osallistuja muiden toimijoiden rinnalla (esim. Tropical Forest Alliance)
- ▶ epäsuorat yksityisen sektorin kumppanuudet, jotka käytännössä käsittävät ulkoministeriön sekä RVO:n rahastot ja ohjelmat, joiden kautta rahoitetaan yksityisen sektorin hankkeita. Lisäksi ministeriö on käynnistänyt ja rahoittaa [IDH Sustainable Trade Initiative](#) -aloitetta ja toimintamallia, jonka avulla kehitetään kestäviä ja vastuullisia arvoketjuja valituilla sektoreilla monitoimijayhteistyössä.

90 Ks. esim PPPLab (2018)

91 OECD (2016)

92 Ministry of Foreign Affairs (2018)

93 Laaksonen, S. (2020)

- suorat kumppanuudet, kattaen sekä rahoitus-⁹⁴ että muut kumppanuudet. Näitä Hollannin ulkoministeriö fasilitoi ja ne on edelleen jaettu rahoituksellisiin ja ei-rahoituksellisiin kumppanuuksiin.

Kolmas kategoria, epäsuorat kumppanuudet, on laaja kokonaisuus, joka kattaa alleen erilaisia toimintamuotoja ja instrumentteja, jotka kannustavat myös yritysten ja kansalaisyhteiskunnan välisiin kumppanuuksiin. Esimerkkinä on ministeriön Dutch Good Growth Fund (DGGF) -rahasto, joka tarjoaa lainaa ja vientiluottoja Alankomaiden pk-sektorille sekä tekee sijoituksia kehitysmaiden pk-yrityksiin. Epäsuoriin yksityisen sektorin kumppanuuksiin lukeutuu myös vuonna 2018 perustettu Sustainable Development Goals Partnership Facility (SDGP) -rahasto. SGDP-rahasto rahoittaa kestäväen kehityksen tavoitteita edistäviä hankkeita, joissa on oltava mukana ainakin yksi organisaatio Alankomaista, yksi partneri kohdemaasta, yksi yritys, yksi julkisen sektorin toimija ja yksi kansalaisjärjestö tai tutkimuslaitos. SDGP lanseerattiin aiemmista rahastoista (ruokaturvaan keskittynyt Facility for Sustainable Entrepreneurship and Food Security (FDOV) ja veteen keskittynyt PPP Fund for Sustainable Water (FDW)). saatuihin positiivisiin kokemuksiin perustuen.⁹⁵

OECD:n vertaisarviointi vuodelta 2016 osoitti, **että Alankomaat on onnistunut hyvin kehitys- ja kaupapoliittisten tavoitteiden yhteensovittamisessa ja**

politiikkakoherenssi on parantunut. Yksityisen sektorin kehitysyhteistyö ja kumppanuudet yritysten kanssa ja näiden toimintamuodot on selkeästi määritelty, ja tavoitteista, toimintamodoista ja tuloksista on myös viestitty selkeästi. Keskittyminen tiettyihin sektoreihin (infrastruktuuri, vesi ja ruokaturva) on tukenut tuloksellisuutta, mutta hauraimmissa ja konflikteista kärsivissä maissa tarvitaan vielä uusia lähestymistapoja. Yksityisen sektorin osallistumista taas tukee se, että ne voivat kaikissa asioissa asioida RVO:n kanssa. Toisaalta yritysten tukeminen ei kuitenkaan rajoitu yksittäisten yritysten tai hankkeiden tukemiseen vaan Alakomaissa on panostettu laajasti monitoimijakumppanuuksien fasilitointiin sekä monitoimijayhteistyössä tapahtuvaan kehitysmaiden kannalta keskeisten arvoketjujen kehittämiseen (esim. IDH Sustainable Trade Initiative) ja ylipäänsä otettu yritysvastuu ja sen kehittäminen vahvasti agendalle mukaan. Edelliseen liittyen OECD:n vertaisarvioinnin mukaan hyvänä käytäntönä Alankomaissa näyttäytyy myös vastuullisuuden arviointi osana kumppaneiden valintaprosessia. Lisäksi on tunnistettu, että toimintamuotoja tulee kehittää yksityisen sektorin erilaiset toimijat (esim. pk-yritykset, suuryritykset) ja näiden osaaaminen ja resurssit huomioiden.⁹⁶ Myös vuoden 2020 vertaileva selvitys osoittaa, että yksityisestä sektorista on Alankomaissa tullut todellinen kumppani kehitysyhteistyöhön eikä se ole enää ainoastaan rahoituksen kohde.⁹⁷

94 Rahoituskumppanuudet koskevat ministeriön rahoittamia kehitysmaissa tapahtuvia globaaliyritysten hankkeita, joilla tuetaan pienviljelijöitä ja naisryrittäjiä ja joissa on mukana myös kansalaisyhteiskunnan toimijoita. Näistä hankkeista ollaan Laaksosen (2020) tekemän selvityksen mukaan luopumassa niihin kohdistuneen kritiikin vuoksi.

95 PPPLab (2018)

96 OECD (2016)

97 Laaksonen, S. (2020)

5. Johtopäätökset

Alla esitellään selvityksen keskeiset johtopäätökset, jotka pohjaavat tässä taustaselvityksessä tarkasteluihin aineistoihin. Johtopäätöksissä keskitytään esiin nouseviin Suomen yksityisen sektorin kumppanuuksien kehityskohteisiin kansainväliseen kehityskulkuun sekä verrokkimaiden käytäntöihin peilaten.

Yksityisen sektorin kehitysyhteistyön käsitteistö on täsmentymätön

Yksityisen sektorin kasvaneen roolin myötä sitä koskeva keskustelu ja käsitteellinen määrittely toiminnasta ja toiminnan kohteena olemisesta on edennyt globaalilla tasolla. Selvitys osoitti, ettei kaikilta osin ole aina selvää, mihin yksityisellä sektorilla ja yksityisen sektorin kehitysyhteistyöllä eri yhteyksissä viitataan. Suomen kontekstissa käsitettä ”yksityisen sektorin kehitysyhteistyö” käytetään sekä puhuttaessa kohdemaiden yksityisestä sektorista (jossa yksityinen sektori on kehitysyhteistyön kohde) että suomalaisen yksityisen sektorin osallistumisesta kehitysyhteistyöhön (jossa yksityinen sektori on kumppani tai toimija kehitysyhteistyössä). Englannin kielessä yksityiseen sektoriin kohteena viitataan käsitteellä ”private sector development” ja kumppanina taas käsitteellä ”private sector engagement”. Kansainvälinen tarkastelu osoitti, että monet verrokkimaat ovat jo kirjastaneet määritelmät osana yksityisen sektorin kehitysyhteistyötä ja kumppanuuksia ohjaavia dokumenttejaan, kun taas Suomessa tätä ei ole tehty tai siitä ei selkeästi julkisissa lähteissä viestitty.

Yksityisen sektorin rooli ja yksityisen sektorin kumppanuuksien tavoitteet ovat osin epäselviä

Selvitys osoitti, että kun suomalaisesta yksityisestä sektorista puhutaan kehitysyhteistyön kumppanina, sen rooli erityisesti kehityspolitiikan tavoitteiden saavuttamisessa jää suurilta osin epäselväksi. Yksityisen sektorin kumppanuuksille ei myöskään ole määritelty tavoitteita tai niistä ei ole julkisissa lähteissä viestitty. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että suomalaisen yksityisen sektorin merkitys erityisesti köyhyyden vähentäjänä on rajallinen. Kauppapoliittisia tavoitteita sen sijaan on korostettu muun muassa vuoden 2016 kehityspoliittisessa selonteossa ja kehitysyhteistyöhön osallistuneet yritykset tavoittelevat ennen kaikkea liiketoimintansa kehittämistä.

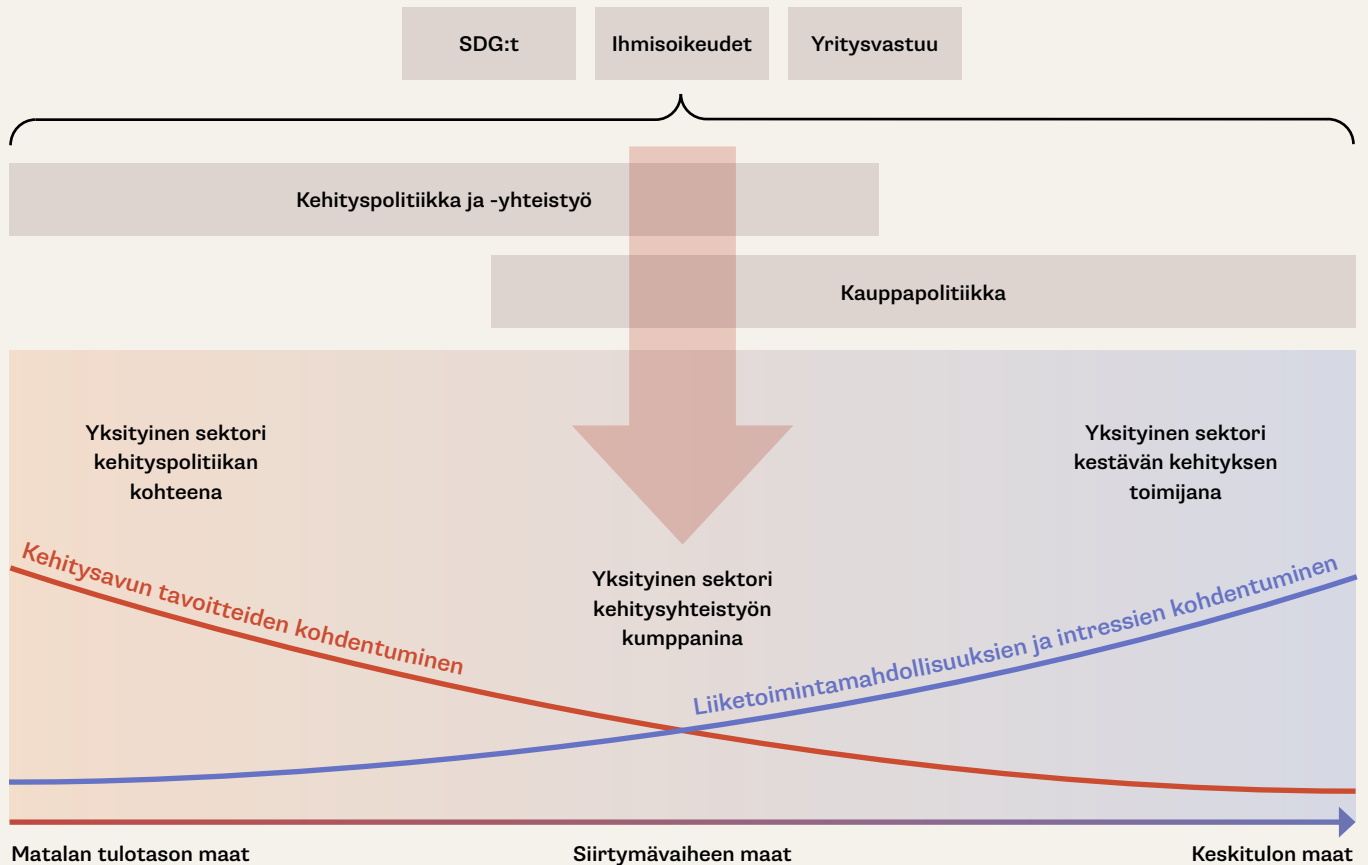
Yksityisen sektorin kumppanuuksissa yhdistyvät kehitys- ja kauppapoliittiset tavoitteet. Aiemmat tutkimukset sekä verrokkimaiden kokemukset osoittavat, että näiden tavoitteiden yhteensovittaminen ja synergioiden lisääminen on mahdollista. Verrokkitarkastelu ja yksityisen sektorin kumppanuuksia käsitelleet aiemmat arvioinnit näyttävät, että työtä voisi tukea kokonaisvaltainen, kehityspoliittisista tavoitteista kumpuava ja kauppapoliittiset tavoitteet huomioivat strategia, joka ohjaisi kehitystavoitteita tukevan liiketoiminnan ja sen vaatimien monitoimijakumppanuuksien kehittymistä. Eri toimijoiden (yksityinen sektori, julkinen sektori, kansalaisyhteiskunta) roolit ovat myös erilaisia riippuen Suomen ja kohdemaiden välisten suhteiden (kehitysapu, transitio ja kauppa) tasosta.

Aiemmat selvitykset ja arvioinnit ovat osoittaneet, että suomalaisen yksityisen sektorin mahdollisuudet myötävaikuttaa kehitykseen kaikkein köyhimmässä, haurassa ja konfliktista kärsivässä maissa ovat ainakin toislaiseksi olleet hyvin rajalliset, kun taas transitiovaiheessa sen rooli ja myötävaikutus voi jo olla selvästi suurempi. Kansalaisyhteiskunta taas toimii myös niissä maissa ja niillä alueilla, jonne yksityisen sektorin kehitysyhteistyön kumppanuudet eivät ulotu.

Kuvio 3 (sivulla 22) havainnollistaa näitä suhteita sekä kehitysyhteistyön ja liiketoiminnan kohtaamista.

Suomalaisyrityksiä aktivoitu instrumenttien kehittämällä

Selvitys näytti, että yksityisen sektorin kumppanuuksia on kehitetty lähinnä kehittämällä instrumentteja, joiden tavoitteena taas on ollut ennen kaikkea aktivoida suomalaisia yrityksiä. Instrumenttien kehittäminen ja suomalaisen yksityisen sektorin roolin vahvistaminen oli yksi keskeisistä tavoitteista vuoden 2016 kehityspoliittisessa selonteossa. Suomalaisten yritysten kiinnostus sekä kestävää liiketoimintaa että kehittyviä markkinoita kohden on kuitenkin viime vuosien aikana kasvanut ja instrumenttien kautta yrityksiä on saatu mukaan kehitysyhteistyön. Kuitenkin rahoituksen kanavoiminen yrityksille, ts. instrumentit, on vain yksi yksityisen sektorin kumppanuuksien monista toimintamuodoista. Instrumenttien kehittämisen rinnalla Suomessa on jo tehty myös muuta yksityisen sektorin työtä muun muassa vastuullisen liiketoiminnan ja yritysten ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusvelvoitteen osalta (esim. ihmisoikeuskoulutukset ja ”pyöreät pöydät”).

Kuvio 3. Kehitysyhteistyön ja liiketoiminnan kohtaaminen

Tämä työ ei suoraan näy yksityisen sektorin kumppanuusien agendalla, vaikka se kansainvälisten kategorisointien (esim. OECD) mukaan sinne kuuluu.

Yksityisen sektorin kumppanuudet eivät vielä kaikilta osin vastaa kehityspolitiikan tavoitteita ja seurantamekanismeissa on kehitettävää

Kehitysyhteistyö perustuu tarveperusteisuuteen ja lisäksi kehitysyhteistyöhön liittyy vahvasti periaate kehityksen paikallisesta omistajuudesta. Aiemmissa Suomea koskevissa selvityksissä ja arvioinneissa on peräänkukutettu yksityisen sektorin kanssa tehtävän yhteistyön linkittämistä selkeämmin kehityspoliittisiin tavoitteisiin ja siten myös seurantamekanismien kehittämistä. Myös kansainvälisissä selvityksissä vaikuttavuuden osoittaminen on tunnistettu keskeiseksi yksityisen sektorin kumppanuuksiin (tässä yhteydessä yksityisen sektorin hankkeet, joissa hyödynnetty ODA-rahoitusta) liittyväksi haasteeksi. Tämän lisäksi haasteita on myös yritysveitoisten hankkeiden valintakriteereiden ja kelpoisuusvaatimusten asettamisessa.

Aiempiin selvityksiin ja arviointeihin nojaten selvitys osoitti, että yksityisen sektorin kumppanuusien valinnassa, seurannassa ja vaikuttavuuden arvioinnissa on vielä

kehityskohteita. Näiden kautta on mahdollista varmistaa, että kehityspolitiikan tavoitteet ja tarveperusteisuus ohjaavat myös yksityisen sektorin työtä erityisesti siltä osin, kun toimintaa tuetaan ODA-rahoituksen kautta. Toisaalta kestävä kehitys voidaan – ja kansainvälisten kestävä kehityksen ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi tulisikin – edistää myös kauppapolitiikan kautta, esimerkiksi kaupallisten instrumenttien vastuullisuus- ja kestävyyskriteereillä, joiden lähtökohdana on vähintään negatiivisten ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten välttäminen.

Kansallisen yhteistyön ja koordinaation merkitys korostuu

Yksityisen sektorin kumppanuusien kehittäminen on Suomessa ulkoministeriön vastuulla, minkä lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö on merkittävässä roolissa vientiä ja kansainvälistymistä sekä vastuullista liiketoimintaa kansallisella tasolla ohjaavana toimijana. Ulkoministeriön sisällä kehityspoliittinen osasto vastaa kehityspolitiikan kokonaisuudesta sekä yksityisen sektorin instrumenteista. Teeman työssä ovat mukana myös poliittinen osasto (mm. yritykset ja ihmisoikeudet) ja taloudellisten ulkosuhteiden osasto sekä edustustoverkosto. Yritykset taas asioivat instrumentista riippuen Business Finlandin, Finnpartnershipin, Finnfundin tai suoraan ulkoministeriön

kanssa, minkä lisäksi mm. Ely-keskus tarjoaa yrityksille neuvontaa. Kansainvälisillä markkinoilla yritykset voivat hakea neuvontaa tai muuta tukea suoraan edustustoista ja Business Finlandin maatoimistoista. Yksityisen sektorin kumppanuudet ovat aihepiiri, joka väistämättä koskee montaa toimijaa. Tämä taas korostaa toisaalta kansallisen koordinaation merkitystä, ja toisaalta taas jonkun tahon vastuuta kokonaisuuden kehittämisestä. Aiemmat arvioinnit kuitenkin osoittivat, että Suomessa toteutus on jäänyt hajanaiseksi eri toimijoiden edistäessä omaa osa-alueitaan.

Kansalaisyhteiskunnalla monta roolia yksityisen sektorin kumppanuuksissa

Myös kansalaisyhteiskunta on tärkeä kehitysyhteistyötoimija ja sillä on merkittävä rooli köyhyyden vähentämisessä, demokraattisen kehityksen edistämisessä sekä ihmisoikeuksien toteuttamisessa. Tämä pätee myös yksityisen sektorin kumppanuuksiin, joissa kansalaisyh-

teiskunnalla voi olla rooli paitsi hankkeiden yhteistyökumppanina, myös osapuolena vuoropuhelussa, yksityisen sektorin toiminnan (mm. yritysvastuu, ihmisoikeudet, toimitusketjut) kehittäjänä sekä epäkohtien ja kehityskohteiden esiin nostajana. Kansalaisyhteiskunnan roolia yksityisen sektorin kumppanuuksissa ei ole määritelty, ja vaikka monitoimijakumppanuksien merkitys on Suomessakin tunnistettu, ei toimintamuotoja ole kehitetty siten, että ne tukisivat kumppanuuksien syntymistä. Samaan aikaan etenkin pk-yritysten on vaikea nähdä järjestöjä kumppaneinaan, minkä vuoksi hanketason kumppanuuksien kehittäminen ei todennäköisesti toteudu ilman fasilitointia. Selvityksessä tarkastelluissa verrokimaissa kansalaisyhteiskunta on tunnistettu merkittäväksi toimijaksi yksityisen sektorin kumppanuuksissa ja myös toimintamuotoja aktiivisesti kehitetty siten, että ne tukevat erilaisia monitoimijakumppanuuksia yksittäisistä hankkeista sektoreiden ja arvoketjujen kehittämiseen. Kansalaisjärjestöt toimivat myös niillä alueilla, joille yksityisen sektorin kumppanuudet eivät ulotu.

6. Lähteet

- Blowfield, M., & Dolan, C. S. (2014). Business as a development agent: evidence of possibility and improbability. *Third World Quarterly*, 35(1), 22–42. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/01436597.2013.868982>
- Business Finland, Developing markets platform. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/ohjelmat/developing-markets-platform>
- Business Finland, Strategia, <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/strategia>
- CIVICUS (2017). CIVICUS State of Civil Society Report 2017. Thematic Overview. Civil Society and Private Sector. <https://www.civicus.org/documents/reports-and-publications/SOCS/2017/thematic-synthesis.pdf>
- Corporate Human Rights Benchmark. <https://www.corporatebenchmark.org>
- Danina. Note on Market-based Partnerships for Sustainable Development. Muistio ladattavissa linkin takaa sivulta: <https://um.dk/en/danida-en/sustainable%20growth/partnerships/>
- Danina, Strategies and Priorities. <https://um.dk/en/danida-en/strategies%20and%20priorities/>
- Di Bella, J., Grant, A., Kindornay, S., & Tissot, S. (2013). Mapping Private Sector Engagements in Development Co-operation
- Eettisen kaupan puolesta ry, Ränkkää brändi – Rank a Brand. <https://eetti.fi/toiminta/teemat/rank-a-brand/>
- EIB (2020). EIB Group Climate Bank Roadmap 2021-2025. <https://www.eib.org/en/publications/the-eib-group-climate-bank-roadmap>
- Elinkeinoelämän keskusliitto (2020). Afrikka-politiikan uusi aika – Kuinka moninkertaistamme kaupan ja kehitysvaikutukset? https://ek.fi/wp-content/uploads/Afrikka-politiikan-uusi-aika_EK_01072020.pdf
- Eurooppa neuvosto/Euroopan unionin neuvosto, Cotonoun sopimus, <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/cotonou-agreement/>
- European Commission (2011). A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the regions. Brussels, 25.10.2011 COM(2011)681, <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:EN:PDF>
- European Commission (2014). A Stronger Role of the Private Sector in Achieving Inclusive and Sustainable Growth in Developing Countries. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the regions. Brussels, 13.5.2014 COM(2014)263 <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/EN/1-2014-263-EN-F1-1.Pdf>
- FCA Investments, <https://www.fcainvestments.fi/>
- FIBS (2019). Yritysvastuu 2019. Tutkimusraportti
- Finnfund, Miten investoimme; <https://www.finnfund.fi/investoiminen/rahoitus/>
- Finnish Government (2019) Agenda for Action on Business and Human Rights. Outcome Paper of the Business and Human Rights Conference organized by Finland’s Presidency of the Council of the European Union. <https://um.fi/documents/35732/0/Agenda+for+Action+on+Business+and+Human+Rights+02122019.pdf/54eb2f6f-04a5-3060-7377-e6fcd4847121?t=1575292990419>
- Finnpartnership, Liikekumppanuustuki; <https://finnpartnership.fi/fi/liikekumppanuustuki/>
- Finnwatch, Yritysvastuulaki, <https://finnwatch.org/fi/teemat/645-yritysvastuulaki>
- Global Partnership for Effective Development Cooperation (2019). Kampala Principles on Effective Private Sector Engagement in Development Co-operation <https://www.effectivecooperation.org/system/files/2019-07/Kampala%20Principles%20-%20final.pdf>
- Große-Puppenthal, S., Byiers, B. & Bilal, S. (2016). Beyond aid in private sector engagement. A mapping of the opportunities and challenges of development and commercially-oriented public support to private sector engagement. ECDPM Discussion Paper No. 187. <https://ecdpm.org/wp-content/uploads/DPI87-Grosse-Puppenthal-May-2016-ECDPM.pdf>

- Hakkarainen, M. (2017). Kansalaisjärjestöjen yritysysteistyön motiivit ja haasteet, https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/Vaikuttaminen/kansalaisjarjestojen+yritysyhteistyon+motiivit+ja+haasteet_netti.pdf
- Halme, K. et al. (2019). Developmental Evaluation of Business with Impact (BEAM) Programme, Evaluation of Finland's Development Policy and Cooperation 2019/4, Ministry for Foreign Affairs of Finland, <https://um.fi/documents/384998/0/BEAM+-Developmental+Evaluation+report+2019+%28%29.pdf/f61855fa-db34-0664-9af8-940e46a763c3?t=1576006774001>
- International Development Innovation Alliance (IDIA), Innovation. <https://www.idiainnovation.org/innovation>
- International Finance Corporation IFC, IFC work on Inclusive Business. https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/Topics_Ext_Content/IFC_External_Corporate_Site/Inclusive+Business
- International Trade Union Confederation, <https://www.ituc-csi.org/>
- ITUC-TUDCN & Eurodad (2015). Business Accountability for Development: Mapping business liability mechanisms and donor engagement with private sector. https://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/business_accountability_development_en.pdf
- Kehityspoliittinen toimikunta (2019). Suomen kehityspoliittikan tila 2019 -globaalia vastuuta yli hallituskausien ja hallitusrajojen, https://www.kehityspoliittinentoimikunta.fi/wp-content/uploads/sites/17/2019/05/KPT_Vuosiarvio_2019_web.pdf
- Laaksonen, S. (2020). Selvitys yritysysteistyöstä ulkoministeriön kansalaisjärjestöyksikön ja kehitysrahoituksen ja yksityisen sektorin yksikön hankkeissa ja benchmarking verrokkimaiden tukimuotoihin.
- Lucci, P. (2015). Post 2015 development goals: What role for business?
- Ministry of Foreign Affairs (2018). Investing in Global Prospects. For the World, for the Netherlands. <https://www.government.nl/documents/policy-notes/2018/05/18/investing-in-global-prospects>
- OECD (2011), OECD Guidelines for multinational enterprises, <http://mneguidelines.oecd.org/guidelines/>
- OECD (2015). Holistic toolbox for private sector engagement. Private Sector Peer Learning Policy Brief 1. <https://www.oecd.org/dac/peer-reviews/1-Holistic-Toolbox-for-Private-Sector-Engagement-in-Development-Co-operation.pdf>
- OECD (2016). Peer Learning Country Report <http://www.oecd.org/dac/peer-reviews/Peer-Learning-Country-Report-Netherlands.pdf>; <https://ppplab.org/wp/wp-content/uploads/2018/11/PPPLab-Exploration-07-NL-Embassies-PPPs-.pdf>
- OECD (2017). Development co-operation peer reviews: Finland 2017, https://read.oecd-ilibrary.org/development/oecd-development-co-operation-peer-reviews-finland-2017_9789264287235-en#page51
- OECD (2018). OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct, <http://mneguidelines.oecd.org/due-diligence-guidance-for-responsible-business-conduct.htm>
- OECD Official Development Assistance <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/official-development-assistance.htm>
- OECD. Busan Partnership for Effective Development Cooperation. <https://www.oecd.org/development/effectiveness/busanpartnership.htm>
- OECD. Civil Society Engagement in Development Cooperation <http://www.oecd.org/dac/civil-society-engagement-in-development-co-operation.htm>
- Porter & Kramer (2011). Creating Shared Value – how to reinvent capitalism – and unleash a wave of innovation and growth. Harvard Business Review. Jan-Feb 2011, <https://hbr.org/2011/01/the-big-idea-creating-shared-value>
- PPPLab (2018). Brokering and facilitating NL funded PPPs. Understanding the role of Dutch Embassies and their challenges they face. <https://ppplab.org/wp/wp-content/uploads/2018/11/PPPLab-Exploration-07-NL-Embassies-PPPs-.pdf>
- Roiha, U. (2017). Private Sector and Development: Finnish SMEs as actors contributing to development? Finnish Committee for UNICEF
- Scheyvens, R., Banks, G., & Hughes, E. (2016). The Private Sector and the SDGs: The Need to Move Beyond “Business as Usual.” Sustainable Development, (September 2015). <https://doi.org/10.1002/sd.1623>
- Schmidt-Traub, G. (2015). Investment Needs to Achieve the Sustainable Development Goals: Understanding the Billions and Trillions. SDSN Working Paper Version 2. United Nations Sustainable Development Solutions Network (UNSDSN). <https://resources.unsdn.org/investment-needs-to-achieve-the-sustainable-development-goals-understanding-the-billions-and-trillions>

Sida (2019). Sida's Private Sector Collaboration : Opportunities for improving, scaling and diversifying methods for partnerships with the private sector, Niras <https://sidase-wp-files-prod.s3.eu-north-1.amazonaws.com/app/uploads/2020/12/01161630/sidas-private-sector-collaboration-1.pdf>

Sida, Private Sector <https://www.sida.se/en/for-partners/private-sector>

Sida, Swedish Investors for Sustainable Development, <https://www.sida.se/en/for-partners/private-sector/swedish-investors-for-sustainable-development/>

Sida, Swedish Leadership for Sustainable Development, <https://www.sida.se/partner-till-sida/naringslivet/swedish-leadership-for-sustainable-development>

Team Finland, <https://www.team-finland.fi/>

The Sustainable Trade Initiative, <https://www.idhsustainabletrade.com/>

Työ- ja elinkeinoministeriö (2014). YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden kansallinen toimeenpanosuunnitelma, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Kilpailukyky 44/2014, <https://tem.fi/documents/1410877/2132280/yritykset-ja-ihmisoikeudet-toimeenpanosuunnitelma/25887fdf-aacf-42fa-a3c4-6e0454963d69/yritykset-ja-ihmisoikeudet-toimeenpanosuunnitelma.pdf>

Työ- ja elinkeinoministeriö (2017). Opas OECD:n toimintaohjeisiin monikansallisille yrityksille, TEM oppaat ja muut julkaisut 1/2017, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80005/TEM_oppaat_1_2017_Opas_OECDn_toimintaohjeisiin_monikansallisille_yrityksille.pdf?sequence=1

Työ- ja elinkeinoministeriö (2019). OECD:n asianmukaisen huolellisuuden ohjeet vastuulliseen liiketoimintaan, TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:5, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-421-1>

Työ- ja elinkeinoministeriö, Elinkeinopolitiikka, <https://tem.fi/elinkeinopolitiikka>

Työ- ja elinkeinoministeriö, Kehittyvät markkinat, <https://tem.fi/kehittyvat-markkinat>

Työ- ja elinkeinoministeriö, Yhteiskuntavastuu, <https://tem.fi/yhteiskuntavastuu>

Ulkoministeriö (2015). Human rights based approach in Finland's Development Co-operation. Guidance note.

Ulkoministeriö (2016). Suomen kehityspolitiikka – Yksi maailma, yhteinen tulevaisuus – kohti kestäväää kehitystä. Valtioneuvoston selonteko 4.2.2016, https://um.fi/documents/35732/0/UM_kepo_ohjelma_SF_nettti_05022016.pdf/4f0e583a-d3cc-28a8-5523-3eb8f9cdf863?t=1561448064924

Ulkoministeriö (2017). Evaluointi kansalaisjärjestöjen ohjelmatuesta. https://um.fi/kehitysyhteistyon-evaluointiraportit-laajat/-/asset_publisher/nBPgGHSLrA13/content/evaluointi-kansalaisjarjestojen-ohjelmatuesta-osa-3/384998

Ulkoministeriö (2019). Suomi humanitaarisen avun antajana, 12.12.2019, http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161936/UM_2019_01.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ulkoministeriö (2020). Verotus ja kehitys – Suomen toimintaohjelma 2020-2023, <https://um.fi/documents/35732/0/Verotus+ja+kehitys+-toimintaohjelma+080620.pdf/a82aad6c-f57d-fe05-4a78-99f2bf441ec9?t=1591618810453>

Ulkoministeriö (2021). Evaluation of Economic Development Job Creation and Livelihoods, Ulkoministeriö, Evaluation on Finland's Development Policy and Cooperation, 2021/1, https://um.fi/julkaisut/-/asset_publisher/TVOLgBmLyZvu/content/evaluointiraportti-suomen-tuki-kumppanimaiden-talouden-vahvistamiseksi-ty-c3-b6paikkojen-luomiseksi-ja-toimeentulon-parantamiseksi/384998

Ulkoministeriö, DevPlat, <https://um.fi/devplat-rahoittaa-innovaatioiden-kehittamista-etenkin-afrikan-ja-aasian-markkinoille>

Ulkoministeriö, EEP Afrikka, <https://um.fi/eep-afrikka-rahasto-tukee-ymparisto-ja-energiainnovaatioita>

Ulkoministeriö, Investointituki kehitysmaille <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=50017&contentlan=1&culture=fi-FI>

Ulkoministeriö, Kehityspolitiikan tulokset 2018, <https://kehityspolitiikka2018.um.fi/>

Ulkoministeriö, Kehitysyhteistyön mahdollisuudet yrityksille; <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=49335&contentlan=1&culture=fi-FI#KauppaaTukeva>

Ulkoministeriö, Suomen Afrikka-strategia, <https://um.fi/suomen-afrikka-strategiasta>

Ulkoministeriö, Suomen kansainvälinen ihmisoikeuspolitiikka, <https://um.fi/suomen-kansainvalinen-ihmisoikeuspolitiikka>

Ulkoministeriö, Suomen kehityspolitiikan tavoitteet ja periaatteet, <https://um.fi/suomen-kehityspolitiikan-tavoitteet-ja-periaatteet>

Ulkoministeriö, Suomen kehityspolitiikan yhteistyökumppanit, <https://um.fi/kehityspolitiikan-yhteistyokumppanit>

Ulkoministeriö, Suomi-IFC ilmatorahastus, <https://um.fi/suomi-ifc-ilmatorahaston-mahdollisuudet-yrityksille>

Ulkoministeriö, Taloudelliset ulkosuhteet, <https://um.fi/taloudelliset-ulkosuhteet>

Ulkoministeriö, Yksityisen sektorin rooli kehityksessä on merkittävä, <https://um.fi/kehityspolitiikan-kumppanit-yksityinen-sektori>

United Nations (2011). Guiding principles on business and human rights, <https://www.unglobalcompact.org/library/2>

United Nations, UN Global Compact, <https://www.unglobalcompact.org/>

USAID (2018). Private Sector Engagement Policy https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1865/usaid_psepolicy_final.pdf.

Vaes S. & Huyese, H. (2015). Private Sector in Development Co-operation. Mapping International Debates, Donor Policies, and Flemish Development Co-operation.

Valtioneuvoston kanslia (2015). Ratkaisujen Suomi - pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf

Valtioneuvoston kanslia (2019). Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelma. Suomi kokoaan suurempi maailmalla, tavoite 3: Suomi kantaa globaalia vastuuta, <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/suomi-kokoaan-suurempi-maailmalla>

Valtioneuvoston kanslia (2019). Suomen vahvistettava rooliaan globaalien oppimisen kriisin, Tiedote 7.2.2019, <https://valtioneuvosto.fi/-/suomen-vahvistettava-rooliaan-globaalien-oppimisen-kriisin-ratkaisemisessa>

Valtioneuvoston kanslia, Globaalien kestävän kehityksen toimintaohjelman toimeenpano Suomessa, <https://vnk.fi/kestavakehitys/globaalien-toimintaohjelman-toimeenpano-suomessa>

van Gerwen, F. et al (2016). Evaluation of Finland's Aid for Trade (2016), Evaluation on Finland's Development Policy and Cooperation, https://um.fi/development-cooperation-evaluation-reports-comprehensive-evaluations/-/asset_publisher/nBPgGHSLrA13/content/evaluointi-suomen-kauppaa-tukevasta-kehitystyosta-julkaistu/384998

WBCSD (2016). Delivering on the Sustainable Development Goals: The inclusive business approach.